

Cena 40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

100 let od vydání prvního knihovního zákona v Československu

9

2019

ročník 71

VALNÁ HROMADA SKIP, PRAHA 2019

Vrchol, který nenastal

rozhovor se znovuzvoleným předsedou R. Giebischem
udělení Cen českých knihovníků

- Projekt CDArcha
- Z historie knihovnického vzdělávání – knihovnické kurzy
- Knihovny v Norsku
- Patnácté setkání knihovnických seniorů
- Kniha o dějinách veřejných knihoven v ČR

PRVNÍ KNIHOVNÍ ZÁKON – 100 LET

Plzeňský kraj

- knihovny v Plzni před sto lety
- knihovny Plzeňského kraje před a po vydání knihovního zákona

↑ Freska Axela Revolda *Technika, Věda, Poezie* zdobí hlavní budovu městské Deichmanovy knihovny v Oslu

Foto: Klára Rösslerová

Desátá valná hromada SKIP, Praha červen 2019 s. 303–307

↑ Pohled na účastníky diskusního kulatého stolu, moderovaného zraněným J. Pokorným

Foto: Linda Jansová

↓ Společné foto laureátů Ceny českých knihovníků

Foto: Václav Jansa

Kniha, konference i výstava o Mahenovi s. 313

J. Kubíček, autor *Dějiny veřejných lidových knihoven v českých zemích*, se svým dílem →

Foto: archiv MZK

Obecní knihovna Horní Ves na Vysočině s. 321–323

↓ Přívětivý interiér knihovny

Foto: Jitka Kapounová

Pustý kraj s. 334–336

Vyznavači komiksů v dětském oddělení Městské knihovny Rokycany s lektorkou K. Smolíkovou ↓

Foto: archiv J. W. Procházka a K. Smolíkové

Norsko

s. 317–320

← Knihovna Univerzity v Bergenu, která je umístěna v cihlové budově

Foto:

Klára Rösslerová

čtenář MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

9 | 2019 | ročník 71

OBSAH

Téma – Valná hromada SKIP, Praha 2019

303 Vrchol, který nenastal | Jaroslav Císař

304 Pohledem účastnice valné hromady SKIP | Kateřina Janošková

305 Udělování Cen českých knihovníků | abr

306 Aby knihovny nebyly Popelkou, rozhovor s R. Giebischem | Jaroslav Císař

Využití nových technologií

308 Projekt CDArcha | Zdeněk Hruška

310 Vzdělávání Z historie knihovnického vzdělávání. 1. část – knihovnické kurzy | Jiřina Kádnerová

Události

313 Kniha, konference i výstava o Mahenovi | Jiřina Kádnerová

315 Setkání „starých přátel“ v Příbrami 2019 | Daniela Wimmerová

314 Recenze Dokumentace lidských osudů | Marta Ljubková

317 Stáže v zahraničí Norsko | Jan Kamenický

Knihovny v malých obcích

321 Obecní knihovna Horní Ves na Vysočině | Jitka Kapounová

Knihovníci a ex libris

323 Knihovníci a ex libris (5. část) – Plzeňský kraj | Květa Cempírková

První knihovní zákon – 100 let

324 Knihovní zákon a Plzeň před sto lety | Dagmar Svatková

327 Knihovny Plzeňského kraje před a po vydání prvního knihovního zákona | sestavila Hana Hendrychová

Knihovnický cestopis aneb Walkerovi na cestách po knihovnách (8. část)

334 Pustý kraj | Jiří W. Procházka a Klára Smolíková

337 Psalo se jinde | Renáta Salátová

338 Ze světa | Roman Giebisch

339 Literární výročí Říjen | Milan Valden

Popisky k titulní straně obálky:

1 Pohled do interiéru

Městské veřejné knihovny v Plzni (1931)

Foto: Archiv města Plzně

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <http://ctenar.svkkkl.cz>

CONTENTS

Topic – SKIP General Meeting, Prague 2019

303 A climax that did not happen | Jaroslav Císař

304 A SKIP General Meeting participant's viewpoint | Kateřina Janošková

305 Awards for Czech librarians | abr

306 Ensuring that libraries are not a Cinderella (interview with R. Giebisch) | Jaroslav Císař

308 Project CDArcha | Zdeněk Hruška

Education
310 From the history of education for librarians. Part 1 – librarianship courses | Jiřina Kádnerová

Events
313 A book, conference and exhibition about Mahen | Jiřina Kádnerová

315 Meeting "old friends" in Příbram 2019 | Daniela Wimmerová

Review
314 Documentation of human fortunes | Marta Ljubková

Educational trips abroad
317 Norway | Jan Kamenický

Libraries in small municipalities
321 Horní Ves Municipal Library in Vysočina | Jitka Kapounová

323 Librarians and ex libris
Librarians and ex libris (Part 5) – Plzeň region | Květa Cempírková

First Libraries Act – Centenary
324 The Libraries Act and Plzeň a hundred years ago | Dagmar Svatková

327 Libraries in the Plzeň region before and after promulgation of the first Libraries Act | compiled by Hana Hendrychová

Libraries travelogue: Walkers' travels around libraries (Part 8)
334 Desolate region | Jiří W. Procházka and Klára Smolíková

337 Written elsewhere | Renáta Salátová

338 From around the World | Roman Giebisch

339 Literary anniversaries October | Milan Valden

INHALT

Thema – SKIP Hauptversammlung, Prag 2019

303 Der Höhepunkt, der nie fing an | Jaroslav Císař

304 Der SKIP Hauptversammlung aus der Sicht einer Teilnehmerin | Kateřina Janošková

305 Die Verleihung der tschechischen Bibliothekarspreise | abr

306 Nur nicht, dass Bibliotheken die Aschenputtel sind (ein Gespräch mit R. Giebisch) | Jaroslav Císař

Benutzung der neuen Technologien
308 CDArcha Projekt | Zdeněk Hruška

Ausbildung
310 Aus der Geschichte der bibliothekarischen Ausbildung. 1. Teil – bibliothekarische Kurse | Jiřina Kádnerová

Ereignisse
313 Ein Buch, eine Konferenz und auch eine Ausstellung über Mahen | Jiřina Kádnerová

315 Ein Zusammentreffen „der alten Freunde“ in Příbram 2019 | Daniela Wimmerová

Rezension
314 Dokumentation der Menschenschicksale | Marta Ljubková

Studienaufenthalte im Ausland
317 Norwegen | Jan Kamenický

Bibliotheken in kleinen Dörfern
321 Die Gemeindebibliothek in Horní Ves in der Region Hochland | Jitka Kapounová

323 Bibliothekare und Exlibris Bibliothekare und Exlibris (5. Teil) Die Plzeň Region | Květa Cempírková

Das erste Buchgesetz – 100 Jahre | Dagmar Svatková

324 Das Buchgesetz und Pilsen vor 100 Jahren | Dagmar Svatková

327 Bibliotheken in der Plzeň Region vor und nach der Ausgabe des ersten Buchgesetzes | Hana Hendrychová stellte auf

Ein bibliothekarischer Reisebericht oder

Wolkers auf Reisen um Bibliotheken (8. Teil)

334 Ein öder Bezirk | Jiří W. Procházka und Klára Smolíková

337 Es wurde woanders geschrieben | Renáta Salátová

338 Aus der Welt | Roman Giebisch

339 Literarische Jahrestage Oktober | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Dalších čtyřicet stran

Opět se ocitám na konci jedné jedenáctiny celoroční cesty. Vymyšlením náplně čísla jsem si s vaší pomocí, milí čtenáři/ky a autoři/rky, lámal hlavu v předchozích týdnech, teď vidím výsledek, jenž jen koriguju. Hledím s nejistotou na čerstvě narozené dítě, které se vylouplo z desítek mailů, telefonátů, jednání, ze setkání redakční rady, a teď potřebuje pouze dopřebalit. Zadoufám, že došlo ke správnému výběru materiálu. Jsem sice vždy přesvědčený, že právě vdechují život tomu nejlepšímu číslu, které dosud vyšlo, a potlačuji pochybnosti, zda náhodou nechybí něco, co si zaslouží ještě větší pozornost. Život je nevyzpytatelný (viz odvolání předsedy ÚKR). Dnes jsem se rozhodl oproti své obvyklé zvyklosti pojímat úvodní sloupek spíše esejisticky, že vás více provedu obsahem čísla.

Důvod je prostý. Než jsem se nadál, rok se přelomil do své druhé poloviny, která bude na události opět bohatá, soudě podle nabídky chystaných projektů. V redakci vždy přemítáme, jak do stanoveného rozsahu vtěsnat to nejpodstatnější z aktuálního dění, podtrhnout to nejzajímavější z historie, jež promlouvá k současnosti, a inspirovat k tomu, co teprve nastane nebo může nastat. A také jak přesvědčovat různé kreativní autory, aby se o své nápady podělili s ostatními, překonávat jejich přirozenou ostýchavost či pocit, že nemá smysl popisovat již vymyšlené a zaběhnuté. Některé téma snese větší nadhled až lehkavou nadsázkou, něco zase musí být korektně suchopárnější.

Nejdříve se vrátíme do poloviny června, kdy proběhla valná hromada SKIP. Redakce blahopřeje staronovému předsedovi ke zvolení a dává mu slovo, aby nastínil záměry a úkoly, které tuto profesní organizaci čekají a neminou. Proběhlo už patnácté setkání knihovnických seniorů, tentokrát ve Středočeském kraji. U příležitosti stého výročí prvního knihovního zákona se vydala oficiálně na cestu za svými čtenáři kniha *Dějiny veřejných knihoven v českých zemích*, zářijové číslo připomíná jednu z kapitol historie knihovnického vzdělávání, a to knihovnické kurzy, Plzeňský kraj je představen pestrá mozaikou příspěvků o existenci knihoven a čtenářských spolků před a po vydání zákona. Projekt CDArcha pro archivaci dat z datových disků vás zavede do současnosti využívání nových technologií v knihovnách, Norsko je předmětem návodné nabídky na stáží v zahraničních knihovnách a v neposlední řadě vám příspěvek o Obecní knihovně Horní Ves na Vysočině dokáže, že není malých knihoven, když jejich vedení má jasno v tom, co chce, ví, jak na to, a dokáže své plány i uskutečnit.

Za měsíc se s vámi opět těším na setkání nad novou várkou informací o dění v knihovnické sféře v tuzemsku i za humny a ve skrytu doufám, že nad ní nebude „rozum stát“.

JAROSLAV CÍSAŘ

čtenář

MĚSÍČNÍK
PRO KNIHOVNY

9 | 2019 | ročník 71

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vílková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce

a objednávký na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641,
272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svvkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vilkova@svvkl.cz (Pavla Vílková)

Redakční rada: Mgr. Ivona Kasalická (předsedkyně),
Mgr. Svatomíra Fojtová, Mgr. Zlata Houšková,
Veronika Hyblerová Trachtová,
Mgr. Martina Košanová, Mgr. Petra Miturová,
PhDr. Vít Richter, PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D.,
PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10,
199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbků 1800/77,
hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice,
tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojčíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
fax: 00421-02 49 111 209,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 €
(dvojčíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 9. 9. 2019.

Číslo vyšlo 16. 9. 2019.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Téma

Valná hromada SKIP, Praha 2019

Desátá valná hromada SKIP

Ve dnech 13. a 14. 6. 2019 proběhla ve Sladkovského sále Obecního domu již 10. valná hromada SKIP. Program byl pestrý. Slibovala završení kulatých stolů, které se konaly v jednotlivých regionech, bilancovala období činnosti 2016–2019, nastínila záměry na další čtyři roky, byl zvolen staronový předseda, na společenském večeru v Klementinu se předávaly Ceny českých knihovníků a vše završila páteční mezinárodní konference na téma architektury a výstavby knihoven (informace o průběhu této konference bude publikována v příštím čísle). Následující textová mozaika i rozhovor s nově zvoleným předsedou SKIP tuto akci reflektují.

Vrchol, který nenastal

Celostátní kulatý stůl sliboval mnohé už vzhledem k tomu, kdo byl s dostatečným časovým předstihem pozván a svou účast přislíbil – premiér, ministři školství a kultury, předsedkyně Asociace krajů, ředitelé největších českých knihoven... Jenže ventilace palčivých problémů na nejvyšší rozhodovací úrovni se nakonec nekonala. Hvězdný výběr reprezentativní politické sestavy začal mít s blížícím se datem diskuse povážlivě trhliny. Omluvil se premiér i ministr školství, nedorazila předsedkyně Asociace krajů a hejtmanka Karlovarského kraje, prázdné zůstalo i rezervované místo pro ředitele Národní knihovny ČR. Ministr kultury se omluvil a delegoval za sebe náměstkyni; nakonec resort zastupovala vedoucí oddělení knihoven, školství zastupoval náměstek ministra s tím, že se o své účasti dozvěděl až ráno a že o problematice knihoven neví prakticky nic. Zasvěceně a s elegantně ironickým nadhledem vše moderoval ředitel zpravodajství Českého rozhlasu Jan Pokorný, a to i s ortézou na noze... Potvrdil svou pozici profesionála, méně již zástupci některých ministerstev.

Za pomyslným kulatým stolem nakonec zasedli: Blanka Skučková, vedoucí oddělení knihoven a literatury Ministerstva kultury, Petr Pavlík, náměstek ministra školství, mládeže a tělovýchovy, Aleš Pekárek, vedoucí oddělení řízení IROP Sekce evropských a národních programů z Ministerstva pro místní rozvoj, Jan Florian, místopředseda Spolku pro obnovu venkova, Vít Richter, tehdy ještě předseda Ústřední knihovnické rady a ředitel Knihovnického institutu Národní knihovny ČR, a Tomáš Kubíček, ředitel Moravské zemské knihovny.

Zástupci knihovnické sféry mluvili zasvěceně a otevřeně k nastíněným problémům včetně kritické situace v Národní knihovně ČR, Jan Florian ze Spolku pro obnovu venkova reálně prokázal povědomí o roli knihoven a zdůraznil jejich důležitost (zvláště těch z malých měst) pro venkov a jeho kulturu. Aleš Pekárek osvědčil znalost mechanismů a možností čerpání dotací z programů EU; mnohdy ale zarážel jeho odstup od spojování této agendy s činností jeho mateřské instituce poukazováním, že se jedná pouze o jeho soukromý názor. Tvzení náměstka Pavlíka o tom, že Ministerstvo školství nemá vůbec žádné investiční prostředky a že veškeré finance, kterými disponuje, jsou určeny pouze na zvyšování platů učitelů, vyvolalo pobavený podiv se znalostí skutečnosti, že například Národní technická knihovna je investiční akcí právě jeho resortu. Zástupkyně Ministerstva kultury zase několikrát zopakovala jako mantru na řešení palčivých problémů v oblasti její působnosti (k jiným se odmítala vyjádřit s ohledem na nedostatek informací a riziko kompetenční kolize) nutnost a prospěšnost sestavení odborné komise...

Od celostátního kulatého stolu s tematikou Knihovna věc veřejná jsem si mnohé sliboval – ostatně jako řada dalších účastníků –, ale nakonec jsme se v kuloárech shodli na konstatování, které jsem použil pro titulky tohoto příspěvku.

JAROSLAV CÍSAŘ | ctenar@svkkl.cz

Foto: Linda Jansová

Pohledem účastnice valné hromady SKIP

Dvoudenní shromáždění zahájil hostitel, současný ředitel Obecního domu Vlastimil Ježek. Podle prezenční listiny přivítal téměř 250 knihovníků. Jak zdůraznil, cítil to i jako návrat. Obecnímu domu šéfuje sedmým rokem, ve funkci generálního ředitele Národní knihovny ČR působil šest let... Současný ředitel, bohužel, na žádnou z částí jednání valné hromady nedorazil...

Jednání předcházela již výše popisovaný celostátní kulatý stůl Knihovna věc veřejná. Z diskuze mě zvláště zaujalo stále přehazování „kompetenčního bramboru“ mezi Ministerstvem kultury a Ministerstvem školství. Barvy knihoven hájili Tomáš Kubíček a Vít Richter. Nemají to podle mého názoru ale vůbec jednoduché.

Navzdory kolabující klimatizaci a ubývajcímu kyslíku v sálu začala vlastní valná hromada svižně schválením programu a volbou mandátové, volební a návrhové komise. Skvěle se podařilo vyplnit „pauzu o usnáschopnosti“ přítomných, a to *Knihovnickým songem* v podání Ivo Jahelky a předáním narozeninového dortu a blahopřáním Vítu Richterovi, který letos slaví stejné jubileum jako nakladatelství Albatros.

O svém působení v IFLA referovala Lenka Prucková, která pobídla zástupce českých knihoven, aby se nebáli více prezentovat svou dobrou práci. I na mezinárodní úrovni totiž existuje soutěž Nejlepší veřejná knihovna roku. Zmínila veřejnou knihovnu v Helsinkách a plánovanou návštěvu představitelů IFLA v ČR v roce 2020. Poděkovala Lindě Jansové za náročnou práci při doplňování aktivit spojených s Cíli udržitelného rozvoje do *IFLA Library Map of the World*. Zdeněk Matušík informoval o činnosti nevládní a nekomerční organizace EBLIDA, zastřešující evropské

národní knihovny, archivy, informační a dokumentační instituce. Svou milou zdravici pronesli také kolegové ze Slovenska a popřáli českému SKIP dobré vedení.

Vít Richter seznámil se zprávou o činnosti SKIP. Zamyslel se nad tím, co se podařilo i nepodařilo. Institucionální členská základna roste, ale individuální klesá, přičemž je znát značná nevyrovnanost mezi regiony. Zmínil úspěšné akce, konference, projekty (*Knížka pro prvňáčka*, *S knížkou do života* atd.), partnery a spolupráci či katalog prací. Výsledky hospodaření a zprávu o činnosti dozorčí komise předložila její předsedkyně Daniela Divínová. Kompletní text Zprávy o činnosti je dostupný na www.skip.cz.

Po představení kandidátů se přešlo k volbám funkce předsedy, členů výkonného výboru, dozorčí komise. Detailní výsledky voleb jsou také dostupné na webu SKIP. Byl schválen návrh Programového prohlášení na období 2019–2022 a návrh členských příspěvků.

Příjemnou tečkou pro všechny byl společenský večer v Klementinu, při kterém byl nejen sněžen dort Vítka Richtera, ale i předány Ceny českých knihovníků. Jejich udělování (i in memoriam) schválil výkonný výbor na svém sedmém zasedání v červnu 2000 (viz následující příspěvek).

Všem oceněným (podrobnosti o jejich dosavadní profesní dráze naleznete také na webu SKIP) i zvoleným blahopřeji a přeji jim, aby se jim jejich pracovní i profesní představy podařilo naplnit.

KATEŘINA JANOŠKOVÁ | kjanoskova@mvk.cz

Udělování Cen českých knihovníků

Marně si lámu hlavu, proč na udělování těchto cen dorazilo do Klementina tak málo členů SKIP. Zda důvodem bylo nekonečné sčítání hlasů, jímž se valná hromada nečekaně protáhla, a delegáti tak nestihli přejít do Národní knihovny ČR, nebo nesnesitelné vedro, které panovalo v pražských ulicích a odrazovalo je, aby opustili Obecní dům. Blanka Konvalinková, která předávání moderovala, i kvartet studentů Konzervatoře Jana Deyla v Praze se snažili, aby průběh byl co nejdůstojnější, ale poloprázdné Révové nádvoří jednoznačně prohrálo se sálem Knihovny města Hradce Králové, kde se ceny udělovaly naposledy.

Letos cenu převzali – a doplnili tak počet laureátů na celkových 51 včetně jedné instituce (Goethe Institut): **Hana a Miroslav Bláhovi** z Místní lidové knihovny Kostomlaty pod Milešovkou, **Jana Galášová** z Městské knihovny Český Těšín, **Helena Gajdůšková** z Masarykovy veřejné knihovny Vsetín, **Dana Kroulíková** z Městské knihovny Česká Lípa a **Ladislava Zemánková**, která pracovala v Národní knihovně ČR. Co jméno, to výrazná knihovnická osobnost. Když jsem odcházel z Klementina, zašel jsem se rozloučit s oceněnými ze „svého“ regionu. Miroslav Bláha během chvilky vytáhl z aktovky fotografie komunitního centra, které v obci jeho zásluhou vybudovali a do něhož se letos knihovna přestěhuje. Uvědomil jsem si, že pokud bude mít české knihovnictví více takových „Bláhů“, nemusíme se o jeho budoucnost strachovat.

abr

Upozornění

Vzhledem k závažnosti tematiky a na základě velkého zájmu odborné knihovnické veřejnosti redakce časopisu uvolnila zájemcům k použití text rozhovoru s Vitem Richterem *Národní knihovna bez budoucnosti?* (Čtenář, 2019, 71, č. 6, s. 211–215) s tím, aby při jeho případném použití a citování byla vždy uváděna přesná citace zdroje [odkaz: <https://svkkl.cz/ctenar/clanek/2869>].

Aby knihovny nebyly Popelkou

Na červnové valné hromadě Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP) byl velkou převahou hlasů předsedou této profesní organizace opět zvolen Roman Giebisch. Redakce se připojuje ke gratulantům a zároveň požádala staronového předsedu o rozhovor.

→ Nedaří se nám užší spolupráce s dalšími resorty – např. Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy nebo Ministerstvem práce a sociálních věcí, které s knihovnami v oblasti čtenářské gramotnosti nebo celoživotního vzdělávání obyvatel vůbec nepočítají!

→ Finanční ohodnocení pracovníků knihoven je naprosto neuspokojivé, na rozdíl od pedagogů se nedaří vyrovnat dlouholeté dluhy v této oblasti, a tak mladí lidé s rodinou a hypotékou v knihovnách pracovat nemohou.

Co se SKIP podařilo a naopak nepodařilo prosadit ve volebním období 2016–2019?

Naše projekty průběžně podporovaly vzdělávací, kulturní a komunitní aktivity knihoven, rozvíjely čtenářskou, informační, mediální a digitální gramotnost. Podařilo se nám udržet a rozvíjet finančně náročné celostátní projekty typu *Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka* a velkým úspěchem bylo zavedení mezinárodního projektu *S knížkou do života – Bookstart*, který podporuje čtenářskou pregramotnost. V roce 2020 proběhne již 20. ročník *Noci s Andersenem*, která na sebe každoročně nabaluje více spacích míst a účastníků v mnoha zemích světa. Nedaří se nám užší spolupráce s dalšími resorty – např. Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy nebo Ministerstvem práce a sociálních věcí, které s knihovnami v oblasti čtenářské gramotnosti nebo celoživotního vzdělávání obyvatel vůbec nepočítají! Problematika paměťových institucí je podle mne i pro Ministerstvo kultury vedle masivní finanční podpory živého umění a ochrany památek naprostou Popelkou.

Jaké úkoly jsou pro SKIP prioritní v nadcházejících čtyřech letech?

Mezi naše priority bude i nadále patřit spolupráce knihoven s dalšími partnery, vzdělávání pracovníků knihoven a informačních institucí a prosazování práv občanů na rovný a neomezený přístup k informacím. Podpora čtenářské, informační a mediální gramotnosti je pro SKIP samozřejmostí.

Kdybys lákal do SKIP nové individuální nebo kolektivní členy, aby rozšířili jeho členskou základnu, čím bys nejvíce argumentoval?

V posledních letech nám přibývají primárně instituce díky úspěšným projektům na podporu čtenářské gramotnosti. Individuální členská základna stárne, ale to souvisí se stárnutím zaměstnanců knihoven obecně. Finanční ohodnocení pracovníků knihoven je naprosto neuspokojivé, na rozdíl od pedagogů se nedaří vyrovnat dlouholeté dluhy v této oblasti, a tak mladí lidé s rodi-

nou a hypotékou v knihovnách pracovat nemohou. Pokud již v knihovnách pracují, tak se musí zapojit do řady projektů, aby se uživil, a na spolkové aktivity jim již nezbývá energie a čas... Mladým knihovníkům se snažíme nabízet různé benefity jako např. zahraniční stáže, ale zájem je mizivý a souvisí jistě také s nízkou úrovní jazykového vybavení.

Existují nějaká specifika, která se zrcadlí v práci regionálních organizací SKIP?

Činnost jednotlivých regionálních organizací se značně liší a často stojí na několika aktivních členech spolku. Velké regiony na Moravě, které slučují několik krajů, mají větší finanční prostředky, a tak mohou realizovat zajímavé akce a projekty, menší regionální spolky realizují jednu nebo dvě akce ročně. V loňském roce jsme museli zrušit jednu naši regionální organizaci pro dlouhodobou nečinnost, ale její členové se přidali k aktivnějším organizacím a věříme, že pod vedením nových předsedů se tu situace obrátí k lepšímu.

Jak fungují vztahy mezi SKIP a SDRUK? Cítíš spíše rivalitu, nebo naopak obapolně prospěšnou profesní spolupráci?

Letos v září bude na konferenci Knihovny současnosti v Olomouci podepsáno Memorandum o vzájemné spolupráci v oblasti knihovnictví a informační činnosti Asociace knihoven vysokých škol ČR (AKVŠ), Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s. (AMG), Sdružení knihoven ČR (SDRUK) a SKIP. Memorandum je z podstaty věci jakýsi signál směrem ke knihovnické komunitě, symbol ochoty ke spolupráci a dokument naznačující oblasti, kde je spolupráce mezi jednotlivými organizacemi možná.

A vazby k nám asi nejbližším profesním organizacím slovenských knihovníků?

Spolupráce je vždy o lidech a se slovenskými kolegy je dlouhodobě vynikající, i když na Slovensku došlo v posledních letech k výměně předsedů obou spolků. Výbornou spolupráci máme také s německými, rakouskými a francouzskými knihovnickými. V minulém roce se nám podařilo obnovit vztahy s polskými kolegy, ale např. spolupráce s maďarskými knihovnickými není příliš aktivní, což je škoda, protože bychom mohli mít společné projekty v rámci Visegrádské skupiny.

Jak probíhá kooperace s Ministerstvem kultury?

Ministerstvo kultury každoročně podporuje projekty SKIP zaměřené na vzdělávání v rámci programu *Knihovna 21. století*. Podporuje i další naše projekty, např. *S knížkou do života – Bookstart*, kde vydáváme každoročně metodiky pro knihovny. SKIP také spolupracuje s ministerstvem na organizaci soutěže *Knihovna roku*.

Díky za rozhovor a přeji úspěch v dalším naplňování profesních předsevzetí SKIP pod tvým vedením.

JAROSLAV CÍSAŘ | ctenar@svkkl.cz

Foto: Linda Jansová

Co pro vás připravujeme...

- Sté výročí prvního knihovního zákona – Zlínský kraj
 - historie Městské knihovny ve Zlíně
 - Baťova knihovna ve Zlíně
 - čtenářské spolky a knihovny na Valašsku
 - Masarykova veřejná knihovna Vsetín
 - Knihovna B. B. Buchlovana v Uherském Hradišti
 - Městská knihovna Bystřice pod Hostýnem
- Téma – Granty a další materiály.

Zavazuje nás
a vážíme si toho, že jste
našimi čtenáři!

Projekt CDArcha

ochrana fondu optických datových disků v knihovnách

V roce 2018 Moravská zemská knihovna (MZK) uskutečnila projekt zaměřený na archivaci dat z datových a optických disků. Projekt byl financovaný z programu VISK 3 a nesl poměrně krkolomný název *Vytvoření nástrojů pro kooperativní zpracování a bit-level ochranu obsahu datových optických disků ve fondu knihoven*. Vývojový tým ale používal mnohem kratší a výstižnější označení *CDArcha*, které se nakonec promítlo i do označení výsledného softwaru.

Ve fondu MZK se nacházejí tisíce datových optických disků (mělo by jít cca o 25 000 nosičů), avšak zatím nejsme bohužel schopni přesně určit, které disky jsou zvukové (převážně klasická audio CD) a které datové (CD-ROM, DVD-ROM a další). Katalogizace těchto datových nosičů nebyla v minulosti z našeho pohledu dostatečná (to se změnilo až s nástupem pravidel popisu podle RDA), proto se často ze záznamu v katalogu nedá vyčíst, o jaký disk se jedná.

Vymezení předmětu archivace

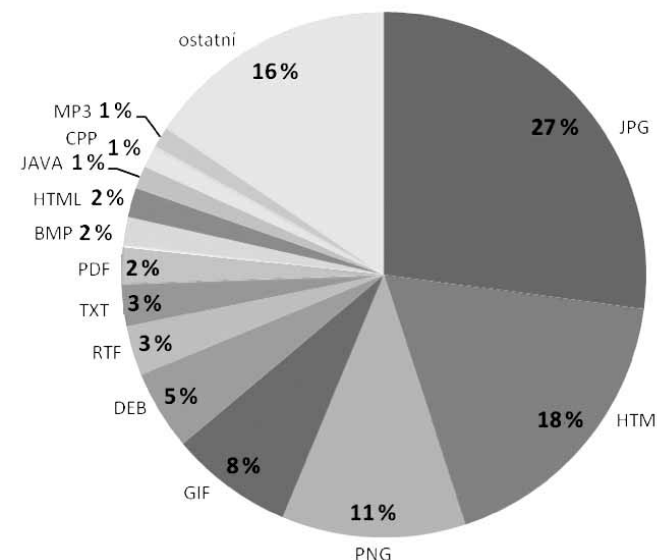
Optické disky se dají rozdělit z několika pohledů do různých skupin. Pro náš projekt byl klíčovým datový obsah disku – audio CD. Video CD a DVD stála vzhledem ke svému formátu dat mimo náš záběr. Naopak nás zajímaly „obyčejné“ datové disky, ať už lisované nebo vypalované, tedy především CD-ROM a DVD-ROM.

Z hlediska katalogizačního záznamu se v MZK nacházejí dva druhy disků: samostatné, které mají svůj vlastní záznam a jsou uloženy pod signaturou CDR a CDR2, a pak disky, které jsou přílohou monografie nebo periodika a nemají samostatný záznam. Nosičům ze signatury CDR a CDR2 se u nás věnujeme již několik let. Na discích se nejčastěji nachází šedá literatura – sborníky z konferencí, skripta vysokých škol, výsledky výzkumných projektů apod. Pro větší komfort našich uživatelů se obsah snažíme nahrát do digitální knihovny Kramerius MZK (uživatel nemusí čekat na donesení disku, hledat počítač s CD/DVD mechanikou atd., ale k obsahu se v knihovně dostane během několika kliknutí). Vzhledem k tomu, že Kramerius umí zobrazovat

PDF, převádíme formáty uložené na disku právě do tohoto formátu.

To je možné u dokumentů vytvořených v programech MS Office (případně Open Office), jako je MS Word, MS PowerPoint, omezeně i MS Excel (při exportu tabulek se ztrácí propojenost a vzorce uložené v jednotlivých buňkách), a také u obrazových formátů, jako je JPG či TIFF. V případě, že byl celý obsah disku importován do Krameria, samotný nosič se již nepůjčuje uživateli. Vedle toho jsou veškerá data zálohována na externí pevný disk, aby byla chráněna proti poškození či ztrátě primárního nosiče. Ne vždy jde ale celý disk zpracovat; např. k prezentacím ve formátu PPT může být přiřazen zvukový či audiovizuální záznam, konference má své propagační video nebo jsou součástí dat na nosiči i aplikace, datové sety či jiné soubory, které do Krameria nelze importovat. V tomto případě pak disk zůstává dostupný pro uživatele.

Celý tento proces je ale časově poměrně náročný, proto se takto podařilo za několik let zpracovat pouze cca 2000 disků (tedy méně než 10 % celkového počtu ve fondu knihovny), a tak jsme přišli s myšlenkou na zrychlení a zautomatizování celého procesu. Tomu ovšem předcházela průzkum našeho fondu optických disků, který proběhl v rámci studentské stáže ve spolupráci s Kabinetem informačních studií a knihovnictví FF MU. Pomocí nástroje DROID¹, který slouží pro identifikaci datových formátů souborů, byl analyzován obsah ze vzorku 200 disků. Tento přehled nám pomohl lépe pochopit, s jakými daty a formáty budeme pracovat.

Nejčastější souborové formáty na CD a DVD v MZK

Rozvržení předmětu prací

Jako základ pro nové workflow posloužila aplikace pro skenování obálek z projektu *Obálky knih*², kterou však bylo nutné přeprogramovat, aby sloužila našim potřebám. Naším cílem bylo vytvořit co nejjednodušší systém, který v budoucnu umožní zpracovávat a archivovat optické disky na kooperativním základě. Vizí do budoucna je archivovat a na bitové úrovni chránit datový obsah CD a DVD ve fondu českých knihoven. Klientská aplikace může být instalována v různých knihovnách, které pomocí ní budou zpracovávat svůj fond a data se budou ukládat na centrální server. Postupně by tak mělo dojít (samozřejmě při zapojení dostatečného množství institucí) ke zpracování všech datových disků v knihovnách a nově přijaté disky by pak byly rovnou nahrány během akvizičního procesu. Aby se zabránilo duplicitnímu zpracovávání disků, je nastavena dvojitá kontrola – hledá se případná shoda jak v bibliografických metadatach, tak v kontrolním součtu disku.

Zpracování jednoho nosiče probíhá tak, že pomocí čárového kódu je přes katalog stažen metadatový záznam a aplikace CDArcha-klient vytvoří z optického disku jeho datový obraz (tzv. ISO image, který je založen na standardu ISO 9660)³, poté je naskenovaná vrchní strana disku (protože vizuální podoba disku by měla být také uchována); pokud existují, tak i obal a booklet, a na závěr jsou data spolu s kontrolními součty odeslána na server k dalšímu zpracování. Zde pak ve zpracování pokračuje aplikace CDArcha-server, která doplní do balíčku výstup z nástroje DROID, vytvoří OCR skenů a vše zabalí

do balíčku BagIt.⁴ Datový a metadatový balíček je poté uložen na serveru a díky kontrolním součtům je možné provádět pravidelné automatické kontroly, zda nedošlo k poškození dat.

Takto se řeší tzv. bit-level dlouhodobá ochrana dat, ovšem do budoucna je nutné se zabývat i otázkou logické dlouhodobé ochrany. Je k další diskuzi, zda se knihovny mají vůbec věnovat dlouhodobému uchovávání např. softwaru nebo multimédií a zda by to neměly zajišťovat jiné paměťové instituce (např. galerie či muzea), které mají svým zaměřením blíže k těmto typům dat. Nicméně vzhledem k situaci v oblasti dlouhodobé archivace digitálních dat v kulturních institucích je realita nejspíše taková, že se knihovny tímto tématem zabývat musí, protože to za ně jednoduše nikdo jiný neudělá. Optické datové disky jsou součástí knihovního fondu a jako takové je nutné je chránit. Půjde o běh na dlouhou trať a čeká nás ještě mnoho výzev, ale každá cesta nějak začíná a projekt CDArcha je tím důležitým prvním krokem vpřed.

ZDENĚK HRUŠKA | Zdenek.Hruska@mzk.cz

¹ Download DROID: file format identification tool. *The National Archives* [online] [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <http://www.nationalarchives.gov.uk/information-management/manage-information/preserving-digital-records/droid/>.

² O projektu Obálkyknih.cz. *Obálkyknih.cz* [online] [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: <https://obalkyknih.cz/about>.

³ ISO 9660. *Fileformats Wiki* [online] [cit. 2019-03-14]. Dostupné z: http://fileformats.archiveteam.org/wiki/ISO_9660.

⁴ BagIt je standard vytvořený Library of Congress pro transfer a uložení dat. Specifikace je dostupná z: <https://tools.ietf.org/html/rfc8493>.

Z historie knihovnického vzdělávání

1. část – knihovnické kurzy

Potřeba knihovnického vzdělávání nevyvstala teprve se vznikem Československé republiky v roce 1918. Jeho nutnost pocítovaly výrazné knihovnické osobnosti již daleko dříve. Kromě různých odborných knihoven a knihoven ve větších městech začal výrazněji od konce 19. století stoupat i počet knihoven v menších městech a obcích a potřeba alespoň základního vzdělání jejich pracovníků byla stále naléhavější.

→ **Nová republika byla i pro knihovníky velkým svobodným nadechnutím a časem uskutečnění mnohaletých snah – první knihovnické kurzy se konaly hned v prosinci roku 1918! Další začátkem roku 1919.**

Na nutnost alespoň základního odborného vzdělávání upozorňoval především Ladislav Jan Živný, který se s knihovnickým vzděláváním seznámil při svých delších cestách, zejména v Anglii. Svoji důkladnou úvahu o této problematice pak uveřejnil v časopise *Česká osvěta* v roce 1910. Před první světovou válkou začal Svaz osvětový chystat knihovnický kurz, ale Velká válka těmto snahám zabránila.

Nová republika byla i pro knihovníky velkým svobodným nadechnutím a časem uskutečnění mnohaletých snah – první knihovnické kurzy se konaly hned v prosinci roku 1918! Další začátkem roku 1919.

Knihovnický zákon z roku 1919, resp. vládní nařízení č. 607/19 Sb. *předepisuje odborné knihovnické vzdělání pro knihovníka veřejné obecní knihovny obcí od 2000 do 10 000 obyvatel*. Ještě před tímto ustanovením se uskutečnil třítydenní kurz na konci roku 1918 za vedení J. L. Živného (15 posluchačů), další ještě v dubnu 1919 již pro 55 posluchačů. Oba kurzy měly podobný program: dějiny knihy a knihtisku, dějiny českých i zahraničních knihoven, katalogizace a třídění knih,

správa knihoven, bibliografie, knihovnická technika, statistika knihoven a exkurze do několika pražských knihoven.

Po vydání zákona a jeho prováděcí vyhlášky bylo přesně určeno, jaké předchozí vzdělání „inteligentní osoba znalá literatury“ má mít: v obcích a městech s 2000–10 000 obyvateli dokončenou nejméně měšťanskou školu s následným absolutoriem třítydenního odborného kurzu zakončeného státní zkouškou knihovnickou nejpozději do 1. ledna 1926. V městech nad 10 000 obyvatel zákon, resp. vyhláška vyžadovala osobu s maturitou na střední škole a absolutoriem jednorozhodně Státní knihovnické školy (zřízena v roce 1920). I pro knihovníky v obcích do 2000 obyvatel se začaly později pořádat kurzy; knihovníky tam bývali zpravidla učitelé.

Knihovnické kurzy se konaly v prázdninových měsících od roku 1920, a to pokaždé v jiném místě. Přednášeli na nich pravidelně Josef Volf a Robert Balaš, pozdější autor *Příručky pro obvodové a okresní knihovny*, který působil na Ministerstvu školství a národní osvěty (MŠANO) v Praze. První kurz se konal v Hořovicích, závěrečné zkoušce se podrobilo 36 účastníků. V tomto roce ještě nebyly stanoveny zcela pevné osnovy, ale oba přednášející naprosto zaručovali kvalitu a odbornost.

Vzpomínky Josefa Volfa nejen na tento první knihovnický kurz v Hořovicích ve dnech 2.–29. srpna 1920 vyšly v *Osvětovém sborníku Podbrdská* v roce 1931; sborník redigoval Josef Poch,

Index studentky Věry Rychetské z prvního ročníku přednášek Tobolkových kurzů

ředitel Městské knihovny v Berouně. Volfovy vzpomínky plasticky ukazují, za jak obtížných poválečných podmínek kurz v roce 1920 probíhal. Není bez zajímavosti se s článkem seznámit a části doslovně citovat. Autor uvádí, že byl dekretem ministra školství a národní osvěty Gustavem Habermannem pověřen jeho vedením. *Pověřuji Vás spolu s panem Robertem Balašem, účetním radou Ministerstva školství a národní osvěty, vedením státního kursu knihovnického, který se koná ve dnech 2.–29. srpna 1920 v Hořovicích. Zároveň Vás jmenuji zkušební komisí při státní zkoušce pro lidové knihovníky, kterou vykonají účastníci kursu na konci kursu v Hořovicích. Za činnost Vaši dostane se Vám remuneratione jednoho tisíce korun (1.000 K), které Vám spolu s cestovním budou poukázány dne 1. září 1920.*

Volf dále vzpomíná, že myšlenka pořádat kurzy vznikla u Karla Velemínského, pracovníka MŠANO pro obor lidovýchovný a současně tajemníka Osvětového svazu, a u něho našel také vždy porozumění: *Jednali jsme spolu velmi často o otázkách veřejných, důvěrných i choulostivých, jak na nás v knihovnictví naléhaly, a našel jsem u něho vždy vzácné porozumění i tam, kde nesouhlasil a kdy proti své vůli musil rozho-*

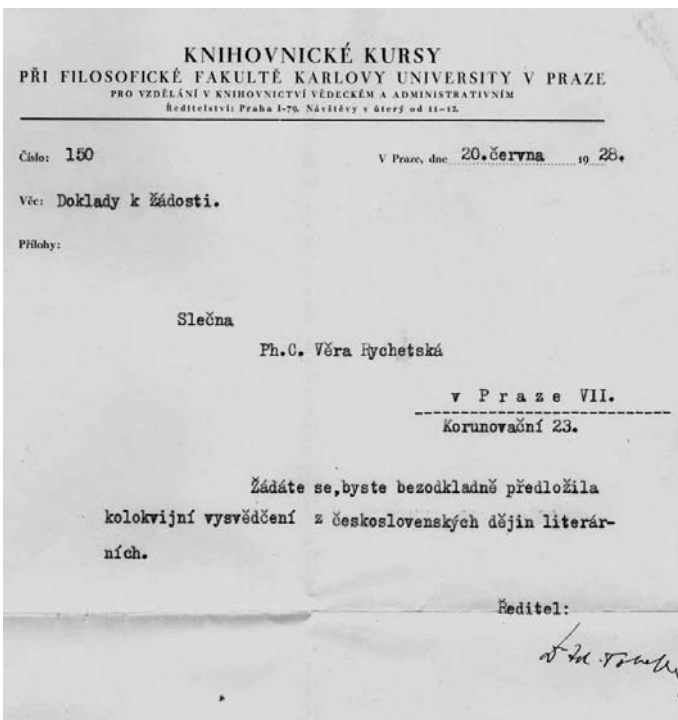
*dovati... ve věci povolání úředníka do lidovýchovného oddělení ministerstva nebo ve věci státní knihovnické školy, ve věcech příručky pro lidové knihovníky, ve věci zákona o obecních knihovnách a jeho prováděcích nařízeních, ve věci knihovnických kursů apod. (...) Vzpomínám rád na tuto dobu rušné mladosti a revolučního mládí našeho knihovnictví, v němž bylo plno věcných i osobních otázek. (...) Jedno však vidím jasně: přes dočasné spory věcného rázu byla jednotná fronta knihovnická, kterou nemohla rozrušit např. ani ta událost, když Živný začal vydávat časopis *Knihu a Tobolka* a já současně *Knihy a knihovny*.*

O kurzech se začalo jednat již v únoru 1919, uvažovalo se o jejich zřízení při Osvětovém svazu a uvažovalo se, že by mohly být i zárodkem budoucí knihovnické školy. Díky energii Velemínského se *Kursy pro vzdělávání knihovníků* uskutečnily ve dnech 7. dubna – 31. května 1919 ve dvou částech s celkem 70 posluchači, většinou učiteli a profesory.

Na základě získaných zkušeností se uskutečnila schůze přípravné komise, která jednala o mnohých tehdy naléhavých a nově vzniklých knihovnických otázkách, a následně byl Josef Volf společně s Robertem Balašem požádán o uskutečnění praktického kursu někde „na venkově“ (společně pořádali kurzy v dalších letech).

Čtème ze vzpomínek dál: *Pořádati tehdy kurs nebylo lehkou věcí: byla nouze o ubytování i o stravování a přítel Balaš měl z této organizace mnohdy těžkou hlavu. Objednali jsme si tehdy z Plzně také sud Prazdroje – nebylo co pít. (...) Mimochodem podotýkám, že toto pivo tehdy přišlo až po ukončení kursu, takže se měla z něho dobře jen besední restaurace hořovická.*

Dr. Volf ve vzpomínkách vysvětluje, proč se kurz konal právě v Hořovicích: *Na Hořovice připadlo se proto, že se tam pořádal učitelský prázdninový kurs v prázdném zámku colloredo-mannsfeldském, a že se tudíž mohly vojenské kavalce při jednom s kavalci pro účastníky učitelských kursů u vojenské správy objednat. I otázka potravin byla podle daných okolností co nejlépe rozřešena. Účastníci, kteří narukovali většinou s kuférky jako vojáci, spali na chodbě zámek v I. poschodí, nemajíce tam zpočátku ani věšáků a ani umyvadel. Za židli posloužil kuférek a šaty položeny přes den na postel a v noci*

Ukázka úřední korespondence
s účastníky knihovnických kurzů

přes kuferek. Úklid obstarali si účastníci sami. (...) Nás učitele chtěli umístit v městském choro- bincích: v přízemí byla lůžka nemocných a cho- rých a byli jsme potom ubytováni také v zámku, kde jsme často do pozdních hodin večerních o otázkách knihovnických debatovali. Přednášky se konaly v zámecké kapli, posluchači si psali poznámky do sešitů, jež měli na kolenou. Pří- ručka pro obecní knihovny byla totiž vydána až ke konci kursu. (...) Co tu bylo debat, zvláště když zasáhl do jednání bolševik, který však byl po stránce knihovnické velmi snaživým a přemítavým hochem.

Kursů (i závěrečných zkoušek) se účastnilo 36 posluchačů, většinou skutečně budoucích knihovníků. U úvodní přednášky dr. Volf hovořil o důležitosti knihoven v současné vzrušené době včetně krátké exkurze do dějin veřejných knihoven v Čechách, zejména v Hořovicích a okolí, zmínil se i o zahraničním knihovnictví – především americkém, anglickém a německém – a zejména položil důraz na význam knihovnickova vzdělání a jeho stálý styk se čtenáři, jehož duši musí hledět vyzpytovat. Vzpomíná, že přicháze-

lo i mnoho účastníků z učitelských kurzů na hospitaci. Účastníci kurzu vždy dopoledne poslouchali a zapisovali přednášky, odpoledne se „šlo na koupačku“ nebo na krátký výlet na Valdek, Žebrák a Točnick nebo do komárovských železáren a do Jinců, vpozdvečer „za chládku“ se katalogizovalo, ka- talogizovala se spolková knihovna hořovické Vesny. Večer se sedá- valo v některé místní restauraci a při tomto sezení účastníci kurzu současně přemlouvali členy místní Besedy, aby svoji knihovnu daro- vali budoucí obecní knihovně. Při- pomíná, že nescházely ani tra- gicko-směšné výjevy, když jeden účastník kursu se nešťastně zamiloval nebo když bylo nutno přelézt železnou zámeckou mříž, pokud někdo přišel pozdě, poněvadž tu nebylo zvonku na domovníka.

Všichni účastníci se na konci podrobili písem- né i ústní zkoušce a všichni obstáli. Vzpomínám rád na všechny posluchače a posluchačky a zdravím všechny ty, kdož jsou naživu a kdož byli mezi prvními. Průkopníci!, končí svoje vzpo- mínky Josef Volf.

V Osvětových sbornících Podbrdská jsou v ně- kterých ročnících poznámky i o dalších usku- tečněných kurzech: např. v roce 1927 v Hradci Králové ve dnech 18. července – 6. srpna pro knihovníky v obcích do 10 000 obyvatel, ukon- čeno zkouškou za účasti okresních knihovnic- kých referentů a okresních knihovnických dozor- ců; bylo vydáno deset podpor po 300 korunách a deset podpor po 200 korunách. Všem účastní- kům byla poskytnuta 50% sleva na jízdné.

V roce 1931 se třídnělní státní knihovnické kursy konaly v Kutné Hoře a ve Valašském Mezi- říčí česky, v Piešťanech slovensky, v Trutnově německy. Nemajetným účastníkům byla posky- tována podpora (deseti účastníkům po 300 koro- nách, deseti po 200 korunách); kdo se chtěl o podporu ucházet, musil k přihlášce přiložit okolovanou žádost.

JIŘINA KÁDNEROVÁ | Kadnerovaj@volny.cz

Obr.: archiv autorky

Příště 2. část – knihovnické školy

Události

Kniha, konference i výstava o Mahenovi

Pavel Josef Šafařík, Antonín Sova, Vilém Závada, František Hrubín, Karel Toman, Václav Hrabě a Jiří Mahen... Co spojuje všechna tato jména? Byli to a jsou literáti a všichni byli ve své době současně knihovníky. Těmito slovy zahájil ředitel Moravské zemské knihovny v Brně (MZK) Tomáš Kubíček výstavu Jiří Mahen knihovník národní, spojenou současně s prezentací knihy emeritního ředitele této knihovny Jaromíra Kubíčka Dějiny veřejných lidových knihoven v čes- kých zemích.

Kniha vyšla ke stému výročí zákona o veřejných knihovnách obecních, vydala ji MZK a představil ji sám autor. Jedná se o dílo, jaké dosud u nás ne- bylo napsáno – přehledné dějiny veřejných kni- hoven českých zemí od samých počátků přes rozvoj po roce 1848 a zejména koncem 19. století do pří- jetí prvního knihovního zákona v roce 1919, kniha pokračuje knihovnictvím mezi dvěma válkami včetně rozmachu knihovnických časopisů a vzdě- lávání knihovníků. Samostatná kapitola je věno- vána knihovnám v období Protektorátu Čechy a Morava a dále v letech 1945–1989. Další léta jsou uvedena chronologií událostí.

Významné knihovnické osobnosti mají samo- statné medailonky. Nechybí ani zajímavé přílohy: anketa časopisu Světozor z roku 1870 a výsledky statistického šetření Zemského statistického úřadu království Českého v českých obecních knihovnách v roce 1910. Knihu doplňuje seznam literatury, který čítá 86 položek, a jmenný a místní rejstřík. Autor také připomíná legendární plakát Braňte knihu s texty Jiřího Mahena a obrázky Josefa Lady, vydanou poprvé Spolkem obecních knihoven v roce 1942; plakát byl znovu vydán a zdobí dnes mnohé veřejné knihovny.

O osobnosti Jaromíra Kubíčka i o této knize jako dalším unikátu Brna, protože podobná práce dosud v oboru chyběla, hovořila její recenzentka Květa Cempírková, emeritní ředitelka Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. Připo- mněla, že je jen málo těch, kteří by byli vůbec

schopni podobné dílo zpracovat a napsat, všech- na fakta a data zjistit a ověřit. Bude po mnoho let sloužit nejen knihovnám a knihovníkům, ale je cenné rovněž svojí faktografií i pro starosty obcí.

Vernisáž výstavy Jiří Mahen knihovník národní ve výstavní síni MZK, mimochodem připravené také Jaromírem Kubíčkem, byla vyvrcholením a zakončením dvoudenní odborné konference o Mahenovi, kterou uspořádala dnešní Knihovna Jiřího Mahena v Brně, jejímž ředitelem byl mnoho let právě Jiří Mahen. Konferenci představila současná ředitelka knihovny Libuše Nivnická. Posteskla si, že dnešní mladí lidé mnohdy nevědí, kdo Jiří Mahen byl, ačkoliv v Brně bydlí a kni- hovnu s jeho jménem navštěvují. Pozvala přítomné také do Památníku Jiřího Mahena, v němž po re- konstrukci expozice připomíná dobu, kdy ve vile Mahen s rodinou žil. Ve vestibulu Moravské zem- ské knihovny byla v rámci projektu Oči Brna rov- něž instalována vitrína o Jiřím Mahelovi, kterou připravila Monika Kratochvílová.

Tomáš Kubíček zakončil úvodní slovo vernisáže Mahenovým citátem: *Poslání knihy je především v tom – a nemůžeme to dosti zdůrazňovat – aby se lidé naučili domýšlet si všechny situace. Poslání všech knihoven je především v tom, aby lidstvo, vycházející z nich, vidělo jasně do všech nitek kte- réhokoliv případu lidského dění.* A doplnil svými slovy: *Mahenova osobnost zavazuje. Máme-li svého křestního otce, je jím právě Mahen.*

JIŘINA KÁDNEROVÁ | kadnerovaj@volny.cz

Dokumentace lidských osudů

**Láska v exilu 1949–1950:
z deníků a dopisů Sylvy Šimsově a Karla Janovického.**
Větelákov: RONADO, 2019, 269 s.
ISBN 978-80-906356-5-4

Ilustrační foto: repro z knihy

Knihovnice Sylva Šimsová (skautská přezdívka Švestka) a hudební skladatel Karel Janovický (Joviš) – to jsou dvě významná česká jména, o nichž bychom se měli snažit dozvědět co nejvíce. Naštěstí vyšel jeden z možných pramenů, jímž můžeme do osudů této mimořádné dvojice nahlédnout.

Kniha jen částečně splácí „informační dluh“, díky ale za ni, protože svou strukturou a samozřejmě svým obsahem nejen ukazuje, jakými peripetiemi dvojice prošla v daný čas, dává zároveň nahlédnout i do jejich minulosti a v mnoha ohledech nasvětluje i budoucnost. Z příběhu jejich života se před čtenářem odehrávají události kolem emigrace a pobytu v uprchlickém táboře Valka v Německu. Byť se její jméno na pozici autorky objevuje až v tiráži, texty zřejmě vybrala, komentáři opatřila a v jeden celek poskládala Sylva Šimsová, mj. v současnosti i zahraniční přispěvatelka do časopisu *Čtenář*. Součástí knihy jsou i přepisy rozhovorů, které vznikly pro diplomovou práci.

Úryvky z deníků a dopisů jsou za sebou řazeny často bez dovysvětlení – tehdy působí jak autentická a mimořádná tíha celé situace té doby, tak ovšem i čistá krása mladého vztahu. Místy se objevují propojovací komentáře, které ne příliš obratná grafická úprava odlišuje kurzívou. Jsou psány er-formou a akcentují snahu o dokumentární odstup, jistou objektivnost. Jako by sama sestavovatelka skromně ustupovala do pozadí: nehodnotí, nepodsouvá, jen lakonicky shrnuje, upřesňuje, kontextualizuje. V tomto přístupu vidím její celoživotní profesi knihovnice, zároveň ale také velkou vášeň pro zmapování výjimečných osudů.

Sylva Šimsová totiž své síly cele věnovala dokumentaci osudů svých blízkých, jako poslání si zvolila podat co nejobjektivnější a nejpodrobnější zprávy o mimořádných lidech, jichž byl její život plný. Ať už to byli její rodiče Maiwaldovi, díky nimž na konci čtyřicátých let oba mladí lidé emigrovali, nebo například přátelé ze skautu. Dalším pozoruhodným člověkem v jejím okolí je ostatně Bohuš František Šimsa – takto její manžel, používající pro ochranu své rodiny v Československu uměleckého jména Karel Janovický. Sylva Šimsová nám podala zprávy o mnoha lidech, k nimž se můžeme dnes vztahovat jako k následovníkům elitě národa (připomeňme také její podíl na knize Hedy Kaufmannové *Léta 1938–1945: válečné vzpomínky*). Nyní si konečně český čtenář může uvědomit, že k lidem, kteří byli nejen stateční, ale i laskaví a mnoha Čechům velmi nápomocní, patřili právě Švestka a Joviš.

Svazek, jenž dává nahlédnout do jejich osobního života, považuji za první krok, díky němuž se můžeme o jejich osudu dozvědět i běžní čtenáři. Víím, že jejich pozdější pobyt v Londýně byl stejně napínavý a – proč to nezdůraznit – zároveň poučný, proto pevně věřím, že dokumenty z doby po roce 1950 projdou dalším autorským zpracováním a bude se s nimi moci seznámit i nejširší veřejnost.

MARTA LJUBKOVÁ | Ljubkova@seznam.cz

Setkání „starých přátel“ v Příbrami 2019

Na konci května skončilo již 15. setkání knihovnických seniorů, které letos proběhlo v Příbrami, Milíně a v Rožmitále pod Třemšínem. Jako vždy, když se potkají „staří přátelé“, byla to příjemná a velmi podařená akce.

Organizování setkání se letos ujali členové stře-dočeského SKIP a především Knihovna Jana Drdy v Příbrami. K celkovému úspěchu také výrazně přispěli pracovníci Knihovny manželů Tomanových v Rožmitále pod Třemšínem a Obecní knihovny Dr. Emanuela Bořického v Milíně. Díky skvělé spolupráci a hlavně dobrým vzájemným vztahům se podařilo připravit velmi atraktivní program, nezapomnělo se na nezbytný prostor k přátelskému popovídání a přihlíželo se i k vyššímu věku účastníků.

Den první

Senioři se sjeli první den do Příbrami. Přestože mnozí tuto knihovnu znali, byli příjemně překvapeni vylepšením prostorů nedávnou rekonstrukcí. Zbývá ještě dokončit úpravu dětského oddělení, a tak bude důvod k další návštěvě. Oficiálně setkání zahájila ředitelka příbramské knihovny Zdeňka Šmídová, za regionální SKIP Naďa Čížková a za město Příbram místostarostka Zorka Brožíková. Po „kolaudaci“ renovovaných prostorů a osvěžení při kávě a ochutnání pečiva, které připravily příbramské knihovnice, nastal čas na přesun do motorestu u Milína. Někteří zavzpomínali na setkání „venkovských knihovníků“ před pěti lety – ubytování je stále na dobré úrovni a personál nejen vstřícný, ale dokonce i usměvavý.

Večerní program otevřela Naďa Čížková svou prezentací *Jan Drda, jak ho možná neznáte*. Zajímavé skutečnosti ze života tohoto spisovatele měly za úkol představit ho jako živou osobu, a ne jen jako „autora povinné četby“. Podařilo se

to vrchovatou měrou. Zbytek večera byl věnován hlavně vzpomínání na ročník minulý, který se uskutečnil v Českém Krumlově. K osvěžení paměti posloužilo DVD Mirka Bláhy, který promítání ještě doplnil patřičným komentářem a připomenutím „veselých příhod z natáčení“.

Den druhý

Byl věnován návštěvě zajímavých knihoven v okolí a poznávání krás a osobností navštíveného regionu. První zastavení patřilo kostelu Povýšení svatého Kříže ve Starém Rožmitále, který je neodmyslitelně spjat s učitelem a hudebním skladatelem Jakubem Janem Rybou. Zde na nás čekala velmi příjemná průvodkyně Ivana Hoyerová, mj. tajemnice Společnosti J. J. Ryby a zástupkyně ředitele ZUŠ J. J. Ryby v Rožmitále pod Třemšínem. Její vystoupení bylo excelentní a nezapomenutelné. Bylo vidět, že nejen zná podrobně život a dílo J. J. Ryby, ale že je i jeho nadšenou propagátorkou. V účastnících setkání našla vnímavé a vděčné posluchače. Celkový zážitek z návštěvy kostela byl umocněn ukázkami z *České mše vánoční*, kterou zde před mnoha lety Ryba zkomponoval. Ty byly předvedeny na dobových historických varhanách.

Vzpomínání na Jakuba Jana Rybu pokračovalo v Brdském památníku, kde paní Hoyerová doplnila některé podrobnosti z Rybova života a představila i další zajímavé osobnosti Rožmitálu pod Třemšínem.

Následovala návštěva Knihovny manželů Tomanových, jež byla oceněna titulem Městská knihovna roku 2014. Příjemné prostředí, ochotné

knihovnice a zájem čtenářů potvrdily, že udělení ocenění se dostalo do správných rukou. Potěšitelný je i stále vzrůstající počet dětských čtenářů, což je v současnosti jev téměř nevidaný.

Večerní program proběhl v Obecní knihovně Dr. Emanuela Bořického v Milíně (Knihovna roku 2013). Po seznámení s činností knihovny a prohlídce jejích prostor – i tady jsme konstatovali, že získané ocenění patří kolektivu pracovníků knihovny plným právem – mohli účastníci zhlédnout animovaný film o J. J. Rybovi, který natočili členové dětského amatérského filmového kroužku. Příjemný večer umocnil raut a zvláště vystoupení hudební skupiny NeBeZeMě. Atmosféra byla přátelská a došlo i na společný zpěv.

Den třetí

Čas pokročil a nastal den třetí – poslední. Po snídani jsme se opět přesunuli do Příbrami, kde většina účastníků netrpělivě očekávala slíbenou návštěvu Svaté Hory. Toto poutní místo prošlo nedávno rozsáhlou renovací. Ačkoli počasí v průběhu setkání bylo proměnlivé, chvílemi přšelo a bylo dost chladno, příchodem na Svatou Horu se změnilo jako na objednávku. Nastal krásný slunečný den, obloha byla blankytně modrá, a tak měli hned všichni slavnostní náladu. Opravená památka se předváděla v celé své kráse a příjemná průvodkyně zaslíbené seznamovala účastníky s historií této proslulé lokality. Definitivní tečku potom představoval společný oběd v refektáři. Pak už nastal čas odjezdů. Díky skvělé organizaci příbramských knihovnic nebyl problém dojet na nádraží včas.

Co zbývá dodat?

Naše řady se tenčí – mnozí již nemohou přijet kvůli zdravotnímu stavu, někteří odcházejí nadobro a zůstávají s námi jen ve vzpomínkách –, ale zároveň i rozšiřují, protože „čerství duchodci“ nechtějí jen tak opustit knihovnické řady. Pro většinu lidí, pro které bylo jejich zaměstnání spíše životním posláním, je i nadále důležité vědět, co se v oboru děje. Proto patří velký dík Jaroslavu Biolkové, bývalé ředitelce přerovské knihovny a dlouholeté funkcionářce moravského SKIP, za skvělý nápad organizovat setkání knihovnických seniorů. Poděkování patří těm regionálním organizacím, které již pomohly setkání uskutečnit (Lipník nad Bečvou, Kroměříž, Pelhřimov, Vsetín, Svitavy, Ústí nad Labem, Vyškov, Louny, Šumperk, Praha, Olomouc, Klatovy, Liberec, Český Krumlov, Příbram). Stále však ještě existuje několik regionů, které dosud senioři nenavštívili. Tak snad příště...

Velký dík patří samozřejmě všem, kteří se podíleli na organizaci tohoto jubilejního setkání. Vše bylo skvěle připraveno a proběhlo bez zádrhelů. Loučili jsme se s přáním, ať se vše daří, knihovny vzkvétají a čtenáři přibývají. Šestnácté setkání knihovnických seniorů je zatím naplánováno na první týden června 2020 a mělo by se uskutečnit na Náchodsku. Někdy brzy tedy zase nashledanou!

Jménem všech spokojených knihovnických seniorů

DANIELA WIMMEROVÁ

| Wimmerova.D@seznam.cz

Foto: Miroslav Bláha

Stáže v zahraničí

Zmíněné knihovny najdete v doprovodné mapě na adrese: <https://tinyurl.com/y7qcbk4>

Norsko

V sedmé části našeho seriálu se vydáme na sever Evropy, a to do Norska. Norsko je bohaté nejen na nerostné suroviny, ropu či přírodní krásy, ale i na úžasné a moderní knihovny. Norové jsou si totiž vědomi, že zásoby ropy, z níž pochází značná část jejich bohatství, nevydrží věčně, a proto investují do trvalejších hodnot, kterými jsou právě gramotnost, vzdělání a celoživotní učení. Také proto v Norsku nalezneme tolik moderních knihoven, staví se nové a renovují ty starší.

Návštěva norských knihoven má, bohužel, jistá úskalí v tom, že je v Norsku poměrně drahá a že je značně rozlehlé, takže se jednotlivá města nacházejí daleko od sebe. S trochou plánování se ale to nejzajímavější vidět dá. Vypravíme se do hlavního města Osla a druhého největšího města Bergenu, které leží na západě země až u Norského moře. Mezi oběma městy denně létá několik leteckých spojů, ale stojí za to alespoň jednu cestu absolvovat po železnici (trvá přibližně sedm hodin), která se právem považuje za jednu z nejkrásnějších tratí světa.

Veřejné knihovny v Oslu

Norská národní knihovna jako samostatná instituce existuje až od roku 2005, do té doby plnila funkci národní knihovny Univerzita Oslo. Už od roku 1913 ale sídlí v téže reprezentativní budově v ulici Henrika Ibsena; v roce 2005 prošla celkovou renovací. V interiéru budovy se velmi přirozeně mísí moderní architektura a nábytek s reprezentativními historickými prvky, největší pýchou je pak fresková výzdoba. Emanuel Vigeland, který se jinak zabýval výzdobou kostelů, je autorem výjevů ze severských ság, které spojovaly mladý stát (nezávislé Norsko vzniklo v roce 1905) s dávnou historií norského národa. Rozšíření budovy z 30. let pak zdobí fresky s motivy ze skandinávské mytologie od tehdejších předních norských umělců Axela Revolda a Pera Krohga, kterého proslavila zejména jeho nástěnná malba v zasedací místnosti Rady bezpečnosti OSN

V interiéru budovy **Norské národní knihovny** z roku 1913 se přirozeně mísí moderní architektura a nábytek s reprezentativními historickými prvky

v New Yorku. Pro účely archivace povinného výtisku využívá knihovna sklad na severu Norska v městečku Mo i Rana, vzdáleném z Osla více než tisíc kilometrů, dodání knih ze skladu proto standardně trvá několik dní. Právě kvůli velkým vzdálenostem v Norsku je jednou z priorit zdejší národní knihovny digitalizace, která probíhá přímo v Mo i Raně. Sklad slouží k uskladnění knih také dalším norským knihovnám, zakládání i vyhledávání knih ve skladu je proto plně automatizováno.

Esenci knihovny se snaží zachytit i další freska Axela Revolda nazvaná *Technika, věda, poezie*, která zdobí i hlavní budovu oslofské městské knihovny zvané jinak Deichman bibliotek, tedy **Deichmanova knihovna**. Vznikla v 18. století

¹ Slavnějším byl jeho bratr Gustav Vigeland, který je autorem více než dvou set soch v populárním oslofském parku-muzeu Vigeland park.

z knižní pozůstalosti Carla Deichmana. Historická budova je důstojným sídlem moderní městské knihovny, ovšem s její návštěvou byste si měli pospíšet, protože už příští rok ji nahradí zbrusu nová budova, která sice nebude mít její historické kouzlo, zato by měla patřit k nejmodernějším na světě.² Výstavba nové knihovny ve čtvrti Bjørvika je v plném proudu. Spolu s knihovnou se dokončuje i nová budova Munchova muzea, a tak obě stavby doplní již dokončenou Národní operu z roku 2008.³ Knihovna má dalších přibližně dvacet poboček a výrazně do nich investuje; v lednu 2018 byla otevřena nádherná nová pobočka ve čtvrti Stovner⁴, která by se svým celkovým pojetím měla stát vzorem i pro další pobočky. Autorem návrhu interiéru je nizozemský designér Aat Vos, který se na knihovny specializuje. Navrhl např. knihovnu DOK v nizozemském Delftu a v Oslu se podílel na renovaci dvou dalších poboček ve čtvrtích Grünerløkka a Tøyen.⁵

Součástí projektu nové ústřední půjčovny Deichmanovy knihovny je i **Knihovna budoucnosti**, pro kterou vznikne v letech 2014 až 2114 vždy jeden text ročně od vybraných světových spisovatelů. Své texty už odevzdali Margaret Atwoodová, David Mitchell, Sjórn, Elif Shafaková a Han Kangová. Všechny texty zůstanou uschované a nezveřejněné až do skončení projektu, kdy budou souborně vytištěny v nákladu tisíc výtisků na papíru vyrobeném z tisícovky stromů speciálně zasazených pro tento účel. Ze dřeva pokácených stromů, které uvolnily místo těm nově vysazeným, vznikne v nové knihovně zvláštní místnost, v níž budou uloženy rukopisy odevzda-

ných textů a pro jistotu také tiskárna, na které bude možné je v budoucnu vytisknout. Autorkou projektu je skotská konceptuální umělkyně Katie Patersonová.⁶

Univerzitní knihovny v Oslu

Nejstarší a nejvýznamnější norskou univerzitou je **Univerzita Oslo**. Jako její hlavní knihovna původně sloužila dnešní Národní knihovna. S rozvojem kampusu ve čtvrti Blindern na severu Osla ovšem bylo potřeba, aby byly knihovny studentům víc při ruce. Dnes má univerzita celkem 18 knihoven a většinu z nich najdeme právě v kampusu Blindern. Největší je **Knihovna humanitních a sociálních věd** v domě Georga Sverdrupa. Jedná se o vůbec největší sbírku knih pod jednou střechou v celém Norsku, ovšem v poslední době s rozvojem elektronických zdrojů a proměnou potřeb studentů i zde zmenšují volný výběr a přidávají studijní místa.

Norské univerzity hodně investují do elektronických zdrojů, avšak i jim připadají jejich ceny nepřiměřené a neetické. Že jsou Norové bohatí, ještě neznámá, že by penězi plýtvali, a proto patří Norsko mezi nejpokročilejší země v politice open access. Cílem norské vlády je, aby do roku 2024 byly všechny vědecké články financované z veřejných zdrojů volně přístupné v režimu open access.⁷

Druhou zajímavou knihovnou v kampusu je **Knihovna přírodních věd** v domě Vilhelma Bjerknese. V roce 2011 prošla renovací, při které zůstaly citlivě zachovány původní interiérové prvky z 60. let. Maskotem knihovny je nafukovací robot, a protože studenti matematiky či

teoretické fyziky mívají poněkud zvláštní koníčky, nabízí jim knihovna nejen laptopy a interaktivní tabule, ale také playstation, deskové hry a bohatý výběr sci-fi knížek a filmů. Za tímto nápadem stojí předpoklad, že spousta vynálezů a objevů se nejprve objevila ve futuristických vizích spisovatelů fantastických románů, takže se v jistém smyslu jedná o základní studijní literaturu.

O dvě stanice metra dál ve čtvrti Nydalen určitě stojí za návštěvu knihovna soukromé ekonomické univerzity **BI Norwegian Business School**. Dvoupatrová knihovna spíše než knihy poskytuje místo ke studiu a práci. Sídli uvnitř velkolepé hlavní univerzitní budovy z roku 2005, v níž je studentům k dispozici i kavárna nebo posilovna. Podobně jako další nedávno postavené univerzitní budovy jinde v Evropě je navržena tak, aby celá stavba poskytovala dostatek různorodých míst pro studium, práci i odpočinek, takže rozdíl mezi knihovnou a ostatními veřejnými prostory se do značné míry stírá.

Knihovny v Bergenu

Ústřední půjčovnu **Městské knihovny v Bergenu**, která má ještě šest dalších poboček, najdeme naproti obchodnímu domu nedaleko hlavního nádraží. Historická budova ze začátku 20. století prošla v roce 2010 interiérovými úpravami a získala i novou, moderní přístavbu. Knihovna slouží jako důležité kulturní centrum Bergenu a nejvíce se pochopitelně zaměřuje na dětské čtenáře (zvláštní pozornost tu věnují skupině mládeže označované jako *young adult*), na výuku informační gramotnosti a na služby určené přistěhovalcům. Tento trend je patrný i v dalších větších norských městech, protože veřejná knihovna je jedním z klíčových míst pro integraci přistěhovalců do nové společnosti, pro uchování si kontaktu s rodnou kulturou (cizojazyčné fondy pro menšiny a jejich děti) i pro bližší seznámení veřejnosti s problematikou migrace. Samozřejměostí je kavárna i dílna pro kutily.

Univerzita Bergen, druhá nejlepší v Norsku, má sedm velkých fakultních knihoven. Největší a nejvýznamnější z nich je Knihovna humanit-

Knihovna soukromé univerzity **BI Norwegian Business School** se vyznačuje různorodými místy pro studium, práci i odpočinek

ních studií z 80. let. Za vidění však stojí spíš Fakulta umění, hudby a designu, která se k univerzitě přidružila až v roce 2017. Knihovna se nachází v nově postavené budově fakulty, která je jak prostorově, tak svým vybavením uzpůsobena potřebám kreativní práce studentů zdejších uměleckých oborů.⁸ Jednou z nejdůležitějších činností knihovny je dnes podpora vědy, bibliometrie a evidence publikační činnosti pro celou univerzitu. Protože základem knihovního fondu byla původně knihovna bergenského muzea, věnují se knihovníci i jinak spíše muzejnické práci, jako je správa a digitalizace historických map či fotografií zaměřených na historii Bergenu.

Sloučením pěti vysokých škol sídlících v pěti městech na západě Norska vznikla v roce 2017 **University of Bergen**. V bergenské čtvrti Kronstad sídlí její největší kampus donedávna samostatné Bergen University College. Zdejší kampus vznikl v roce 2014 a jeho součástí se staly i čtyři budovy bývalého železničního depa, v nichž dnes sídlí menza, tělocvična a právě knihovna. Původní cihlové budovy i zachované

² Co se stane s původní budovou knihovny dál, zatím není jisté, Oslo mělo původně v plánu ji prodat, ale nyní zvažuje i možnost umístit do ní školu. Dodejme ještě, že v roce 2011 byla budova knihovny poškozena při bombovém útoku Anderse Breivika na nedalekou vládní čtvrt.

³ Opera, Munchovo muzeum i knihovna jsou součástí širšího projektu *Fjord City*, jehož cílem je proměna osloských nábřeží, podrobněji viz např. NIKEL, David. The new Oslo waterfront [online]. *Life in Norway*, 27. 7. 2017 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.lifeinnorway.net/the-new-oslo-waterfront/>.

⁴ Podrobněji viz The future of libraries is already here with Stovner library, the coolest library in the Nordics [online]. *Citycon*, 14. 1. 2019 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.citycon.com/cityscape/urban-development/the-future-of-libraries-is-already-here-with-stovner-library-the-coolest-library-in-the-nordics>.

⁵ Více o obou projektech viz: Grünerløkka library [online]. Aat Vos Creative Guide, 8. 4. 2019 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://aatvos.com/project/grunerlokka-library/> a Deichman Tøyen library [online]. Aat Vos Creative Guide, 27. 1. 2017 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <https://aatvos.com/project/deichman-toyen-library/>.

⁶ Viz Budoucí knihovna: Autoři píší knihy, které vyjdou až za sto let [online]. *Týden.cz*, 13. 3. 2019 [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/kultura/literatura/budouci-knihovna-autori-pisi-knihy-ktere-vyjdou-az-za-sto-let_516448.html.

⁷ Viz National goals and guidelines for open access to research articles [online]. *Government*. no. 22. 8. 2017 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/national-goals-and-guidelines-for-open-access-to-research-articles/id2567591/>.

⁸ Podrobněji o celé budově viz University of Bergen, Faculty of fine art, music and design (KMD) [online]. *Snohetta* [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://snohetta.com/projects/351-university-of-bergen-faculty-of-fine-art-music-and-design-kmd?>

koleje v kombinaci s vhodně navrženými interiéry dávají kampusu industriální a zároveň moderní vzhled. Ke studiu jsou i zde vhodné vesměs veškeré veřejné prostory kampusu, takže není velký rozdíl v tom, jestli jste zrovna v knihovně, v menze nebo na chodbě mezi učebnami.

Zbytek Norska

Další zajímavé městské i univerzitní knihovny samozřejmě nalezneme i ve větších norských městech jako Trondheim či Stavanger, krásnou veřejnou knihovnu mají v Tromsø (2005)⁹, které je třetím největším městem ležícím za polárním kruhem a kde sídlí i vůbec nejseverněji položená univerzita na světě. Koho víc zajímají městské knihovny, tak jednu pěknou najde nedaleko Osla v městečku Nesodden (2012)¹⁰, další dvě od studia Helen & Hard Architects pak na úplném jihu Norska – z Osla je to přibližně 300 kilometrů – v Grimstadu (2017)¹¹ a architektonickými cenami ověřenou knihovnu ve městě Vennesla (2011)¹².

Necelých 50 kilometrů jihozápadně od Osla ve městě Drammen najdeme zvláštní symbiózu tří knihoven v jedné: zdejší městská, krajská a univerzitní knihovna sídlí od roku 2007 v jediné budově knihovny Drammensbiblioteket. Administrativně funguje každá i nadále samostatně, to ale běžný návštěvník nepozná a na své si tu přijde jak dětský čtenář, tak student, badatel i se-

nior.¹³ V Oslu byste si neměli nechat ujít také největší knihkupectví ve Skandinávii – knihám zaslíbené Eldorado, které funguje v ulici Torggata v centru Osla už od konce 19. století.¹⁴

Přibližně v polovině cesty z Norska k severnímu pólu leží souostroví Špicberky, norský Svalbard, kde v městečku Longyearbyen najdeme hned **dvě nejsevernější knihovny světa**, jednu městskou¹⁵, která každoročně pořádá i nejsevernější literární festival, a druhou univerzitní, která patří pod Univerzitní centrum na Špicberkách UNIS¹⁶, jejíž fond pokrývá obory jako polární biologie (se zaměřením na místní faunu a flóru – tedy velryby, lední medvědy a lišejníky), geologie a geofyzika a z pochopitelných důvodů se orientuje především na elektronické zdroje. Na ostrovech stojí ještě **Špicberské globální úložiště semen**, přezdívané také Trezor Soudného dne (Doomsday Vault), které uchovává více než milion zmražených vzorků semen rostlin z celého světa pro případ, že by se je v budoucnu podařilo lidstvu vyhubit.¹⁷ V roce 2017 byl pak nedaleko uveden do provozu **Arktický světový archiv**, komerční projekt, který slouží k obdobnému uchování dat na speciálním optickém filmu, a to na garantovanou dobu 500 let.¹⁸

JAN KAMENICKÝ | Jan.Kamenicky@ff.cuni.cz

Foto: Klára Rösslerová

⁹ Viz Public library and archive, city of Tromsø [online]. *Librarybuildings.info* [cit. 2019-04-05].

Dostupné z: <https://librarybuildings.info/norway/public-library-and-archive-city-tromso>.

¹⁰ Viz Tangenten public library in Nesodden, Norway [online]. *TheDesignconcept* [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://thedesigconcept.co.uk/project/norway/nesodden/tangenten-public-library-in-nesodden-norway/pr/15865>.

¹¹ Viz GONZÁLEZ, María Francisca. Grimstad library / Helen & Hard [online]. *ArchDaily*, 26. 10. 2018 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.archdaily.com/904534/grimstad-library-helen-and-hard>.

¹² Viz FEARSON, Amy. Vennesla library and cultural centre by Helen & Hard Architects [online]. *Dezeen*, 1. 8. 2012 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.dezeen.com/2012/08/01/vennesla-library-and-cultural-centre-by-helen-hard-architects/>.

¹³ Viz The combined library of Drammen [online]. *Librarybuildings.info* [cit. 2019-04-05].

Dostupné z: <https://librarybuildings.info/norway/combined-library-drammen>.

¹⁴ Zájemci o další zdejší knihkupectví či Oslo literární viz SAKS, Sandra. Oslo for book lovers [online]. *Routes North*, 13. 5. 2017 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.routesnorth.com/oslo/oslo-for-book-lovers/>.

¹⁵ Web knihovny i s fotkami viz Longyearbyen folkebibliotek [online]. *Longyearbyen lokalstyre* [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.lokalstyre.no/biblioteket.466981.no.html>.

¹⁶ Podrobněji viz About the UNIS library [online]. *The University Centre in Svalbard* [cit. 2019-04-05].

Dostupné z: <https://www.unis.no/library/about/#information>.

¹⁷ Podrobněji viz např. Česko poslalo další vzorky rostlin do úložiště na Špicberkách: pro případ katastrofy [online]. *Česká televize*, 23. 10. 2018 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/2630705-cesko-poslalo-dalsi-vzorky-rostlin-do-uloziste-na-spicerkach-pro-pripad-katastrofy>.

¹⁸ Podrobněji viz VINCENT, James. Keep your data safe from the apocalypse in an Arctic mineshaft [online]. *The Verge*, 4. 4. 2017 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.theverge.com/2017/4/4/15159148/norway-data-vault-svalbard-mine-storage>; nebo video Where data lives forever: A look inside the Doomsday Vault [online]. *NBC News*, 6. 6. 2017 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.nbcnews.com/mach/video/where-data-lives-forever-a-look-inside-the-doomsday-vault-961437251751>.

Knihovny v malých obcích

Obecní knihovna Horní Ves na Vysočině

Knihovna se nachází v Kraji Vysočina v okrese Pelhřimov. Žije zde 307 občanů a působí tři spolky: Sbor dobrovolných hasičů, Český zahrádkářský svaz a Sportovní klub Horní Ves. Knihovna sídlí v budově obecního úřadu.

Využívá zde tři místnosti. V první je umístěn dětský koutek s výpočetní technikou pro knihovnici a návštěvníky knihovny; je vybaven tiskárnou a připojením na internet. Ve druhé místnosti jsou regály s knihami, plátnem a dataprojektorem, ve středu je umístěn oválný stůl s židlemi. Ve třetí, nejmenší místnosti jsou regály s knihami z výměnného fondu. Knihovna nabízí i několik titulů časopisů (National Geographic, Zahrádkář aj.), k dispozici jsou i společenské hry. Letos bychom chtěli zřídit knihobudku.

Zařízení a vybavení knihovny

Jak praví staré pořekadlo: *Oči nakupují*. Pro knihovnu platí to samé. Na malých vesnicích o to více – bývá centrem setkávání lidí. Pěkné a upravené prostory působí příjemně, lidé se v nich dobře cítí a rádi je navštěvují. Knihovna je specifický prostor, který musí být volen funkčně, účelně, a navíc by měl působit velmi vstřícně a přátelsky. Podle mého názoru by měla být uzpůsobená a přitažlivá pro všechny generace. Pro děti by měl být k dispozici třeba dětský koutek, knihy dosažitelné podle výšky dětí, naopak pro starší generace by místa k posezení měla být volena tak, aby návštěvníci mohli usednout a odpočinout si bez nutnosti odsouvat židle od stolu či překonávat jiné překážky.

Důležité je volit vzhled prostředí jako celek, tedy vybavení knihovny a výmalbu místností doplnit vhodnými doplňky (dekorace, květiny, fotografie...). Myslím si, že není třeba se bát volit různé barvy stěn, třeba kombinaci bíložluté, oranžové a další. Podle svých zkušeností se přikláním k volbě jednoduchého vybavení i kvůli

práci knihovníka. Jako příklad uvedu promítací plátno, které máme „neviditelně“ ukryté v regále. Při promítání se pouze stáhne, žádnou další manipulaci nevyžaduje. Za vhodné také považuji, aby knihovna měla vedle výpočetní techniky k dispozici i dataprojektor, který je možné využít pro přednášky, různé tvůrčí činnosti s dětmi a dospělými.

A otázka nejjzákladnější: *Kde získávat inspiraci?* Nejdůležitější je chuť něco měnit. Zdrojů pro inspiraci je spousta, včetně rozmluv s návštěvníky knihovny, při kterých se naprosto volně a nenásilnou cestou získávají informace. Bohužel, mnohdy je komunikace se čtenářem omezena pouze na slova: dobrý den, prosím, děkuji, na shledanou. Mezi nepostradatelné zdroje informací patří také rozhovory s jinými knihovníky, články a různé prezentace a hlavně vlastní úsudek. Ze všech těchto informací se nakonec určitě podaří vytvořit vlastní obraz o knihovně. Pak už ho zbývá jen realizovat.

Knihovní fond

Alfou a omegou nabídky knihovny je její fond. Naše knihovna vznikla v roce 1896 a měla 20 svazků, které byly v permanentním oběhu. Dnes má knihovna cca 2500 svazků s dominantním zastoupením beletrie, která se nejvíce doplňuje. Nezapomínáme však ani na obměnu naučné a dětské literatury.

Prvním pilířem doplňování fondu je nákup nových knih. Tituly vybírám zpravidla podle doporučení knihkupce, na základě poptávky čtenářů a v neposlední řadě podle recenzí. Nezapomínám ani na doporučení regionální či krajské knihovny, které mají v tomto směru cenné zkušenosti. Na nákup knih naše knihovna vynakládá cca 40 korun na občana obce ročně.

Druhým pilířem jsou knihy z výměnného fondu, které vystavujeme v samostatné místnosti, aby se nepomíchaly s našimi knihami. Výměnný fond nám zajišťuje regionální knihovna v Pelhřimově. Ročně tak máme zapůjčeno několik set titulů s frekvencí výměny každé dva měsíce.

Třetím pilířem jsou meziknihovní výpůjčky. Využíváme je zvláště pro získávání konkrétních titulů v počtu jednotek ročně. Dokážeme tak zajistit požadovanou knihu, která nebývá součástí standardního sortimentu, mnohdy je to kniha z jiného koutu republiky. Tento způsob nám ale umožňuje splnit každé přání našeho čtenáře.

Spolupracující organizace

Stejně jako v běžném životě je prospěšné mít dobré vztahy se svým okolím, v daném případě pro dobré vztahy se zřizovatelem a jeho zástupci. Je nezbytné věcně probírat potřeby a činnost knihovny, prezentovat je v komunitě a vysvětlovat potřebnost přidělovaných prostředků. Dalšími subjekty jsou nadřazené knihovny, okresní a krajská, které knihovně poskytují metodiku a podporu. Mezi spolupracující organizace patří také některé spolky, školky a školy nebo firmy. A recept je opět jednoduchý: chovat se přátelsky a hovořit o všem, co knihovnu trápí a co potřebuje.

Programová nabídka

Poslední léta přinesla do knihoven řadu změn. Tou největší je jejich proměna v komunitní centra. Knihovna již zdaleka není jen „anonymní“ půjčovnou knih, ale místem, kde se lidé setkávají,

vají, povídají si, účastní se řady kulturních akcí, jako jsou výstavy, různé tematické dílny, přednášky, prezentace...

My jsme začínali akcemi s dětmi, a to vystoupeními na Den matek a během adventu, přidala se Strašidelná noc, pak dílničky zaměřené na různá témata, jako jsou Velikonoce, Den matek, Den dětí, Vánoce a jiné. Účastnili se děti a rodiče, nezřídka i samotní dospělí, kteří si přišli vyrobit třeba velikonoční, vánoční či jinou výzdobu, a načerpat tak inspiraci a zkušenosti. Postupně přibyla spolupráce se školkou (školu v naší obci nemáme), v posledních dvou letech spolupracujeme se školou v nedaleké Horní Cerekvi a se spolky myslivců a zahrádkářů. Knihovnou organizovaná různá setkávání vyústila v přání na pořádání přednášek. Takto vznikl např. cyklus *Cestujeme po Evropě*. Přednášejícími se stali naši spoluobčané podle toho, kdo jakou část Evropy procestoval. Celkem tak během tří let proběhlo již třináct posezení. Nově vznikl i pořad o historii. V posledních třech letech jsme se také zapojili do celorepublikové akce *Česko zpívá koledy*; v naší obci se vždy účastní několik desítek občanů, a to i přespolních. Splnili jsme i přání uspořádat přednášku o pletení proutěných výrobků nebo ukázky vaření. Pořádání těchto akcí nese i vedlejší efekt, který potěší srdce nejednoho knihovníka – knihovnu tak navštíví lidé, kteří by do ní jinak nepřišli. Takto se s knihovnou seznámí a půjčí si knihy.

Prezentace a marketing

Stejně jako každý občan potřebuje radu, i knihovník se potřebuje poradit a získávat nové poznatky a zkušenosti. My patříme pod Městskou knihovnu v Pelhřimově, která sídlí nejbližší, získáváme odtud nejvíce zkušeností a zajišťuje nám výměnný fond knih. Na krajské úrovni pak spadáme pod Krajskou knihovnu Vysočiny v Havlíčkově Brodě, jež nám poskytuje komplexní a podporné informace pro vlastní činnost knihovny.

Tomáš Baťa řekl, že mít v kapse poslední tři dolary, tak dá dva na marketing a jeden do výroby. Myslím si, že tato formule plně vystihuje podstatu tohoto oboru. Každý se mnou určitě bude souhlasit, že v různých podobách se s tímto slovíčkem den co den setkáváme, aniž si to uvědomujeme. Bez výjimky to platí i pro knihovny. Aby byla knihovna úspěšná, lidé ji navštěvovali

a těšili se na novou návštěvu, je třeba, aby měl knihovník i trochu marketingového ducha. Neznamena to nic jiného, než využívat každou možnou příležitost k její prezentaci. Jako příklad mohu uvést různé veřejné kulturní akce, zasedání zastupitelstva, pořádaná v sále kulturního zařízení obce, které navštěvuje značná část občanů obce, dále pak články, webovou prezentaci a využívání mobilních aplikací. Skromně mohu říci, že nejlepším marketingem je vlastní poctivá a vytrvalá práce a získaná ocenění.

V roce 2018 jsme získali několik prestižních ocenění. Prvním byl diplom za moderní knihov-

nické a informační služby v krajském kole soutěže *Vesnice roku*. V celostátním kole soutěže *Knihovna roku 2018*, pořádané Ministerstvem kultury, byla naše knihovna oceněna v kategorii „základní knihovna“. A v rámci *Malé knihovnické slavnosti*, kterou pořádá Krajská knihovna Vysočiny s cílem ocenit zásluhou práci knihovníků neprofesionálních knihoven, jsme získali titul *Knihovna Vysočiny 2018 – ocenění II. stupně*. Každé takové ocenění potěší a dodá motivaci pro další práci.

JITKA KAPOUNOVÁ | knihovna@hornives.cz

Foto: archiv OK Horní Ves

Knihovníci a ex libris

5. část

Knihovníci a ex libris Plzeňský kraj

Řada knihoven má své ex libris, některé knihovny mají i jejich sbírky a dokonce mnozí knihovníci mají svá vlastní. V tomto cyklu jsme se zaměřili právě na ex libris knihovníků. Pátá část je věnována Plzeňskému kraji.

влево
Bohumil POLAN (Bohumil ČURÍN)
(1887 Plzeň – 1971 Plzeň)
knihovník, básník, divadelní
a literární kritik

autor: Josef Hodek (1888–1973)

вправо
Miroslav HALÍK
(1901 Domažlice – 1975 Praha)
knihovník, editor díla Karla Čapka
autor: František Michl (1901–1977)

KVĚTA CEMPÍRKOVÁ | cempirkova@cbvk.cz

Obz.: sbírka ex libris Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích

Knihovní zákon a Plzeň před sto lety

První knihovní zákon byl v Plzni přijat s nadšením a jeho výsledkem byl nebývalý rozmach plzeňského veřejného knihovnictví. Na počátku 20. století byla Plzeň prudce se rozvíjejícím průmyslovým městem s více než 80 tisíci obyvateli. Spolu s rozvojem průmyslu se rychle rozvíjel i společenský a kulturní život, proto už v době přijetí prvního knihovního zákona v Plzni působilo několik knihoven různých typů. Byly to knihovny odborné, řada malých knihoven spolkových i soukromých půjčoven. Už od roku 1876 je v dobovém tisku zaznamenávána intenzivní činnost plzeňské veřejné obecní knihovny.

Plzeň a její knihovny

Veřejná obecní knihovna byla v Plzni založena v letech 1874–1876; přesné datum se zatím nepodařilo potvrdit, a tak je archivní prameny uvádějí různě. Víme však, že už roku 1916 k ní byla připojena Lidová čítárna města Plzně, která vznikla v roce 1901 z podnětu místních spolků. O služby veřejné knihovny byl od počátku velký zájem, a proto trval stálý tlak veřejnosti na obecní radu, aby pomohla zlepšit zejména její prostorové vybavení a postarala se o dostatečný finanční obnos na nákup knihovních fondů. V jistém smyslu je podivuhodné, že stejné problémy trápí plzeňskou veřejnou knihovnu dodnes.

O další čtenáře se staraly knihovny různých plzeňských spolků, které však pracovaly nepravidelně a často ani nemohly svým fondem uspokojit stále rostoucí potřeby svých členů. V Plzni tehdy existovalo i několik soukromých půjčoven knih s literaturou tzv. lehčího rázu. Průmyslové město se obrovským tempem rozrůstalo a spolu s ním rychle rostly i požadavky na vzdělávání a zábavu obyvatelstva.

Knihoven tu fungovala celá řada, žádná však nebyla dobře vybavená knihovním fondem ani prostorově. Knihovní zákon přinášel řešení. Podle § 6 bylo možné převzít již existující knihovny podobného charakteru do obecní správy, a to se také v Plzni stalo. Na návrh správy knihovny a knihovní rady se obecní rada rozhodla převzít první tři spolkové knihovny občanských besed

z největších plzeňských předměstí i s jejich majetkem už koncem roku 1920. Staly se tak prvními pobočkami obecní knihovny. Tím byl založen městský systém veřejných knihoven v čele s ústřední knihovnou pod jedním vedením. Vzápětí se ve stejném roce přidružila i tzv. Husova knihovna pro mládež s fondem 980 svazků, později přejmenovaná na Městskou Husovu knihovnu pro mládež. Plzeňská veřejná knihovna tak mohla poskytovat služby nejen dospělým čtenářům, ale i dětem.

Knihovní síť vedl městský knihovník, kterým byl tehdy známý plzeňský kulturní činitel František J. Malý. Jeho roční služné v prvním roce existence systému činilo 36 724 korun. Personál dále tvořili dva knihovnický kvalifikovaní úředníci: významný esejista, divadelní a literární kritik Bohumil Čuřín-Polan, později se připojil budoucí spisovatel Miloslav Nohejl. Oba už měli státní knihovnickou zkoušku pro obce s více než 10 000 obyvateli. K dispozici měli 12–15 pomocných sil. To byli především studenti plzeňských škol, placení podle odpracovaných hodin.

Na cestě k moderní knihovně

Správa knihoven hned od počátku stanovila tři hlavní úkoly, jež byly nezbytné k naplnění knihovního zákona, ale i k vybudování moderní veřejné knihovny. Prvním úkolem bylo fyzicky převzít spolkové knihovny, sjednotit plzeňské knihovnictví organizačně, a vytvořit tak fungující

Foto: Archiv města Plzně

Městská veřejná čítárna v Otakarových sadech (1918)

Interiér Městské veřejné knihovny (1931)

systém knihoven města Plzně s hlavní knihovnou a pobočkami.

Druhý úkol byl neskonale těžší. Šlo o administrativní sjednocení všech knihoven pod jednotnou správu a zavedení jednotného systému odborné práce podle nových, moderních pravidel a úspěšných zahraničních vzorů. Vzhledem k tomu, že v celé knihovně pracovaly jen tři odborné síly a ostatní byly pouze silami pomocnými, byl to úkol nelehký. Nejprve bylo třeba promyslet a zvolit adekvátní nový systém zpracování, třídění a uložení knihovních fondů, udělat jejich revizi a nově je zkatalogizovat.

Třetím úkolem bylo vytvořit v knihovně takovou organizaci knihovního fondu, která by umožňovala co nejlepší přístup čtenářů ke knihám, zejména ke kvalitní četbě. Celé dva roky usilované práce trvalo, než byly zpracovány první inventurní seznamy a v městské ústřední knihovně vybudován jednotně vedený depozitář, který sloužil celému městskému systému knihoven, tedy i čtenářům poboček. Byl založen nový „listkový abecední seznam jmenový“ a další katalogy podle tehdy platné *Příručky pro veřejné knihovny*, vydané k provedení knihovního zákona.

Když v roce 1927 odstoupil pro nemoc z pozice vedoucího úředníka knihovny František J. Malý, Bohumil Čuřín-Polan se o toto místo ucházel. Usnesením městského zastupitelstva ze dne 22. srpna 1927 byl pak jmenován „vedoucím knihovnickem správy městských knihoven a lidové čítárny beze změny jeho dosavadních požitků

a s platností od 1. srpna 1927“. V jejím čele stál do 31. března 1948.

Přijatá opatření se velmi rychle projevila na počtu výpůjček a vzrůstajícím zájmu obyvatel a ukázala se být velmi správná. Zájem o služby knihoven byl takový, že musely rozšiřovat půjčovnou dobu. Zpočátku byla otevírací doba pouze tříhodinová a jen některý den v týdnu v měsících od ledna do června, od října do prosince pak vždy odpoledne. Po stížnostech začala knihovna otevírací dobu rozšiřovat, a to i na sobotu a neděli dopoledne. Od roku 1927 byla ústřední knihovna otevřena také každý den dopoledne. Čtenáři se zajímali především o českou beletrii, které byl v knihovnách nedostatek, a tak v archivních dokumentech z té doby nalezneme časté žádosti vedení knihovny o navýšení finančních prostředků na nákup této literatury.

Knihovní městský systém kladl na organizaci, provoz i vhodnou úpravu prostor značné personální i finanční nároky. Městská rada schválila mimořádný příspěvek 30 000 korun. Pro značný zájem veřejnosti však musela každoročně finanční příspěvek zvyšovat, a to až do roku 1926, kdy město začalo spořit. Roku 1925 se po vzniku tzv. Velké Plzně připojily k městskému systému další čtyři knihovny nově připojených obcí a organizační i odborná knihovnická práce se musela znovu opakovat.

Významnou roli v řízení městského knihovního systému hrála knihovní rada. V Plzni byly v roce 1920 vzhledem k národnostnímu složení

obyvatelstva vytvořeny dvě – česká a německá. Česká knihovní rada měla na svém počátku 11 členů a zastoupeny v ní byly politické i osvětové instituce, významní občané města i čtenáři. Předsedou byl zástupce čtenářů Antonín Kostinec, tehdejší státní inspektor obchodních škol. Zcela podle nařízení knihovnického zákona měl hlavní knihovník, tedy J. F. Malý, hlas poradní a vedl agendu rady. Rada poctivě pracovala a pomáhala správě knihoven v prosazování potřebných opatření a finančního zabezpečení od města i tehdejších sponzorů. Dokonce byl veřejně vysloven názor, že literatura si zaslouží stejnou podporu, jaká je v Plzni věnována divadlu. Je zajímavé, že se tento názor ozývá dodnes.

Statistiky

Nakonec zalistujeme ve statistických výkazech a zprávách o činnosti plzeňských veřejných knihoven po dobu deseti let od přijetí knihovního zákona. Na počátku působení plzeňské městské knihovny síť v roce 1921 činil jejich knihovní fond 26 049 svazků knih a časopisů. Služeb knihoven využívalo 5567 čtenářů a vykazovaly 122 144 výpůjček; v roce 1922 už 154 103 a další růst se právem očekával. Statistické výkazy sledovaly i složení čtenářů – tehdejšími čtenáři byli zejména živnostníci, dělníci, ženy a děti.

Před připojením dalších poboček, tedy v roce 1924, měl knihovní fond 34 938 svazků, půjčeno bylo 213 948 knih a časopisů 6196 čtenářům; poprvé se uvádějí také výpůjčky mládeži, jichž tehdy bylo 30 100. Největší starosti toho roku měla správa knihoven s prostorovým vybavením půjčoven.

V roce 1925 měla knihovna kromě ústřední knihovny a knihovny pro mládež už devět poboček a tři čítárny. Všechny knihovny literární majetek se budoval jako jeden celek. Uspořádán byl tak, aby zejména knihovní fond nebyl vázán na určité místo. Už tehdy knihovníci přemýšleli o jeho budoucí nezbytně nutné cirkulační výměně. V tomto roce se začíná budovat první věcný katalog. Statistický výkaz zaznamenává knihovní fond ve výši 44 093 knihovních jednotek, 8301 čtenářů si vypůjčilo 280 245 knih a časopisů.

V roce 1926 se plzeňská knihovna ve dnech 28. 6.–3. 7. zúčastnila vlastní expozice velké

knihovnické výstavy v Praze, která byla pořádána u příležitosti Mezinárodního kongresu knihovníků a přátel knihy. Škoda jen, že se z této akce nedochoval žádný dokument. Knihovní fond v tomto roce vzrostl na 46 771 knihovních jednotek, počet čtenářů na 9743 a výpůjčky na 308 052. V roce 1927 se zase knihovna podílela na pořádání výročního sjezdu Spolku československých knihovníků a jejich přátel, který se konal v Plzni ve dnech 5. a 6. června.

Zajímavá jsou i dvě statistická šetření, která se ve stejném roce uskutečnila z nařízení Ministerstva školství a národní osvěty. Sledovala jednak složení čtenářů, které rozdělila do tří kategorií: mládež, muži a ženy. U každé skupiny pak byla zaznamenána jejich profese, u mládeže studium a druh školy. Druhé zkoumání bylo věnováno četbě. U 48 českých i zahraničních spisovatelů se zjišťovalo, zda a kolikrát byla jejich díla půjčena. V plzeňských veřejných knihovnách se to týkalo celkem 4047 sledovaných děl. Z výsledků vzniklo pořadí nejčtenějších. Z českých spisovatelů byl na prvním místě Karel Klostermann, následovaný Bohumilem Zahradníkem Brodským, Karlem Václavem Raisem, Aloisem Jiráskem a Ignátem Hermannem. Ze zahraničních spisovatelů byl největší zájem o díla Emila Zoly, Julese Verna, Jacka Londona, Honoré de Balzaca a Henryka Sienkiewicze.

Rok 1928 – po dlouhé době se otevírají nové prostory určené pouze knihovnické službě, prostory pro plzeňskou čítárnu. Slavnostního otevření 5. 10. 1928 se zúčastnil i starosta města Luděk Pik, který se významně zasloužil o rozvoj Plzně i v kulturní oblasti. V tomto roce knihovna vykazuje ve fondu 49 499 knihovních jednotek, 270 623 výpůjček a 4531 čtenářů.

V roce 1929 dochází k citelnému snížení finančních nákladů na knihovnu. Souvislost s celkovou hospodářskou situací je zřejmá. Podobně jako dnes se šetření promítlo nejprve do nákupu literatury, statistika uvádí jen 50 946 knihovních jednotek. S růstem životních nákladů naopak počet čtenářů vzrostl na 5022 a vzrostl i počet výpůjček na 277 259 svazků.

Další historie Knihovny města Plzně se odvíjí od společenské situace doby, kterou jsme žili i kterou žijeme.

DAGMAR SVATKOVÁ

dagmar.svatkova@gmail.com

První knihovní zákon – 100 let

Knihovny Plzeňského kraje před a po vydání prvního knihovního zákona

Příspěvek je sestavený ze „střípků“ k historii knihovnictví v Plzeňském kraji. Autorka ve spolupráci s pracovníky pověřených a městských knihoven složila mozaiku ilustrující okolnosti vzniku a působení řady knihoven. Zpravidla se jejich základem staly původní knihovní sbírky čtenářských spolků, osvětových besed a odborných společností, které se postupně sloučily do větších celků a byly otevřeny širší čtenářské veřejnosti.

- **Knihovní zákon z roku 1919 je přirozeným důsledkem kulturních snah, které se v českých zemích projevovaly již od osvětských dob. Lidové knihovny se na Plzeňsku zakládaly již na počátku 19. století...**
- **V Plzeňské župě i v samotném městě Plzeň působily knihovny občanských a řemeslnických besed, spolků a dalších institucí... Vznikaly spontánně z nadšení i místních potřeb zábavy, vzdělávání, národního uvědomění iniciativami „zdola“.**

Ustanovení prvního knihovního zákona potom dala těmto knihovnám pevný právní a materiální rámec a metodické vedení. Události kolem zřízení protektorátu, okupace a poválečné vysídlení německého obyvatelstva narušily kontinuitu vedení obecních kronik i činnost knihoven v oblasti bývalých Sudet a získávání informací je tím velmi ztíženo. Získané materiály jsou autorkou upraveny a uspořádány chronologicky a doplněny informacemi se vztahem k prvnímu knihovnickému zákonu.

Východiska – čtenářské spolky a jejich knihovny

Období druhé poloviny 19. století přineslo rozvoj knihoven, které v průběhu let vznikaly jako knižní sbírky obecní, farní, školní, spolkové a soukromé v řadě obcí a měst dnešního Plzeňského kraje.

Knihovní zákon z roku 1919 je přirozeným důsledkem kulturních snah, které se v českých zemích projevovaly již od osvětských dob. Lidové knihovny se u nás zakládaly již na po-

čátku 19. století a je pro nás velmi příjemné konstatovat, že jednou z prvních byla knihovna čtenářského spolku v **Radnicích** na Rokycansku. Spolek byl založen vlasteneckým knězem, spisovatelem a překladatelem Antonínem Jaroslavem Puchmajerem (1769–1820) už v roce 1818. Radnická Česká čtenářská společnost byla také prokazatelně prvním spolkem svého druhu, který byl v tehdejších zemích koruny české úředně povolen. Radnice byly v té době střediskem panství, jehož vlastníkem je český šlechtický rod Šternberků. Představitelem rodu je osvícený Kašpar Maria hrabě ze Šternberka, Puchmajerův přítel, ochránce a mecenáš, botanik, spoluzakladatel Vlasteneckého (Národního) muzea v Praze. Činnost čtenářské společnosti byla s velkou slávou zahájena o radnické pouti 28. září 1818, odpolední schůze se zúčastnilo 40 členů. Jednání společnosti se týkala hlavně stanov a způsobů získávání knih pro knihovnu. Po roce 1868 je čtenářská společnost reorganizována na základě tehdy vydaného spolkového zákona a volí si

nový název Čtenářský spolek Puchmír, na památku svého zakladatele. Knihovna má v této době kolem 600 knih.

• **Zdroj:** SUCHÁ, Pavla. Antonín Puchmajer a Česká čtenářská společnost v Radnicích. In: *Jeden jazyk naše heslo bud'*. Antonín Puchmajer. Radnice: Spolek divadelních ochotníků, Plzeň: Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, 2001, s.109–115. ISBN 80-85093-68-5.

Zápisy z obecních kronik je rovněž doloženo založení České čtenářské privilegované společnosti ve **Spáleném Poříčí** v roce 1820. Stanovy společnosti byly 5. 2. 1819 schváleny prezidentem nejvyšší c. k. dvorské policie ve Vídni, což nebylo v té době zcela běžné, proto je v názvu ono slovo „privilegované“. Do společnosti se zapalo 65 členů. Schůze ke slavnostnímu ustanovení 1. 1. 1820 se zúčastnil i zde farář A. J. Puchmajer a také rada Šebestián Hněvkovský ze Žebráku. Místní ochotníci zahráli Klicperovu veselohru *Dobré jitro* a všichni si pochvalovali, že *knihovna společnosti se vynachází v síni prostorného školního domu, nádherného*. V prvních letech měla společnost až 89 členů. Její činnost s různou intenzitou trvala do roku 1840. Nedostatek členů a podpor přivodil konec její činnosti po dvacetileté existenci. O knihovně jsou další zmínky v zápisech Měšťanské besedy ve Spáleném Poříčí, která některé knihy z ní převzala. Na přelomu 19. a 20. století se již nakupovalo hojně knih a knihovna měla kolem 2000 svazků, zřejmě v roce 1911 je také pořízen jejich seznam. Dne 24. 11. 1924 byla založena čítárna a umístěna v soudní síni na radnici. V roce 1927 je ustaven obecním knihovníkem František Holub a od roku 1932 jsou známa jména tří členů knihovny rady: Jindřich Král, František Bádal a František Trmota. Knihovník, pan řídící Král, půjčuje knihy v neděli s poplatkem 10 hal. za půjčenou knihu, a to od října do května, v létě se nepůjčovalo.

• **Zdroj:** Spálené Poříčí: historie knihovny. Zápis převzatý z obecních kronik. *Městská knihovna Spálené Poříčí* [online]. 2018–2019 [cit. 2019-04-24]. Dostupné z: <https://knihovna.spaleneporici.cz/?strana=historie>.

Obě společnosti sehrály v kulturním životě Plzeňska velmi výraznou a důležitou roli, neboť se staly vzorem a příkladem jiným místům v zakládání knihoven a zpřístupňování knih. Své kulturní poslání naplnily posléze rovněž knihovny školní, např. v Rokycanech nebo Blovicech. Novou kapitolu kulturní a osvětové činnosti otevřely po

roce 1850 spolkové knihovny. Jedním ze spolků, který pečoval o zakládání svých poboček na plzeňském venkově, byla **Slovanská lípa**. Prosažoval zrovnoprávnění obou jazyků, kterými se v Čechách mluvilo, rozvíjel činnost kulturní i politickou. V Kralovicích, Rokycanech, Přešticích, Nepomuku, Klatovech a Domažlicích byly zřízeny jeho pobočky s ústředím v Plzni (ustaveno 1848). Do zábavního odboru činnosti spadala převážně oblast ochotnických divadelních představení. Z výtěžků se rovněž budovala spolková knihovna, nakupovaly se knihy, spolek vydával v letech 1848–1849 noviny *Posel ode Mže*. Jeho činnost se postupně ostře politicky vyhranila a po vydání asociačního zákona byl v roce 1849 zakázán. V předposledním čísle *Posla ode Mže* se píše o návrhu prohlásit spolek **Slovanská lípa** pouze za spolek čtenářský pod stejným jménem s tím, že *nehodno by bylo toho pěkného jména se oddělit*.

Ve druhé polovině 19. století vznikla na Plzeňsku řada čtenářských spolků; lze zmínit **Všeobecně vzdělávací čtenářskou besedu** ve Starém Plzenci z roku 1883, jejíž knihovna se od počátku budovala jako veřejná. Měli do ní přístup i nečlenové spolku a mohli si půjčovat knihy. V 90. letech pořádal spolek o nedělích čtenářskou hodinu, na níž se předčítaly knihy i noviny a diskutovalo se o přečteném. Spolek se postupně profiloval i politicky. Velmi důležitou úlohu v pomoci při zakládání knihoven sehrál rovněž studentský krajinský spolek **Radbuza** se sídlem v Plzni. V letech 1875 až 1909 pomohl založit 86 knihoven na venkově; základem nové knihovny byl vždy zapůjčený knižní soubor z „doplňovacího oddělení“ spolkové knihovny.

Vedle lidových a spolkových knihoven vznikaly postupně i knihovny odborné, což byla v Plzni Knihovna historického muzea, která se roku 1909 otvírá veřejnosti. Postupně se k ní přidružovaly další spolkové knihovny: Klubu přírodovědeckého a plzeňského Odboru pedagogické společnosti Komenského. Koncem roku 1912 je založena Okresní studijní knihovna Čiperovala, nesoucí jméno bývalého poslance prof. Čipery, k níž se dále připojily odborné knihovny Spolku architektů a inženýrů, Turistického klubu v Plzni a Okresní učitelská knihovna. Vedle nich od roku 1876 rozvíjí svou činnost Obecní knihovna města Plzně. Převážná většina jejích čtenářů byla úředníky, profesory a studenty, zatímco dělnictvo si

půjčovalo knihy ve spolkových knihovnách. Do roku 1900 přispívala obec na nákup a vazbu knih částkou 1600 korun ročně, ostatní náklady se hradily ze čtenářských poplatků. Od roku 1900 hradí obec sama veškeré výdaje za knihovnu. Počet čtenářů a výpůjček se postupně zvyšoval. Od roku 1913 mohou knihovnu využívat i obyvatelé plzeňského okresu a školní mládež. V té době měla městská knihovna 14 210 knih a evidovala 11 520 výpůjček. Samotné prostory knihovny však v té době už neodpovídaly její velikosti a významu.

• **Zdroj:** FLEISSIG, Karel. *Sto let Knihovny města Plzně*. Plzeň: Knihovna města Plzně, 1976.

Následující příspěvky ilustrují proces ustavování vybraných veřejných knihoven na území nynějšího Plzeňského kraje.

Z dějin Městské knihovny Klatovy

Na popud purkmistra MUDr. Jana Nauše se 21. 12. 1859 sešlo na klatovské radnici dvacet předních občanů, kteří rozhodli o zřízení městské veřejné knihovny, v níž by se zdarma půjčovaly knihy a časopisy. Knihovna zahájila svou činnost počátkem roku 1860 v budově klatovské radnice a prvním knihovníkem byl zvolen gymnaziální profesor Josef Andrlík. V roce 1861 disponovala městská knihovna v Klatovech více než 200 knihami. Roku 1866 ale zaniká.

Díky aktivitě akademického spolku Úhlava byla v Klatovech 1. 5. 1898 otevřena čítárna a 29. 4. 1903 i knihovna, která v té době sídlila v prostorách starého gymnázia. Neustále se však potýkala s nedostatkem finančních prostředků. Podpora vycházela spíše od různých spolků než od města. V roce 1911 měla knihovna 1712 svazků a znamenala 3835 výpůjček.

Během roku 1913 vyvrcholily snahy o sloučení fondu několika spolkových knihoven a radní města Klatovy se konečně dohodli na systematické podpoře takového centrální knihovny. Prvního prosince 1913 tak mohla být v budově klatovské radnice konečně otevřena městská veřejná knihovna. V roce 1918 evidovala 2078 knih a 474 registrovaných čtenářů.

Razítko
Veřejné čítárny
v Klatovech

Stanovy
městské
knihovny
v Klatovech
z prosince
1859

Dne 9. března 1921 byla v Klatovech otevřena dětská čítárna, u jejíhož zrodu stál řídící učitel ve výslužbě Josef Aim. Vedoucí se stala učitelka Božena Suková. Klatovská dětská čítárna se jako jedna z mála udržela a stala se vzorem pro mnohé další v republice. Její fotografie byly použity na mnoha výstavách doma i v zahraničí jako doklad pokročilého československého knihovnictví. V archivu se dochovala řada písemností z počátků knihovny, např. návrh rozpočtu, petiční podání z 24. 9. 1919 proti plánovanému uzavření městské knihovny, kde se *slušně žádá, aby*

od tohoto kroku bylo v zájmu veřejnosti laskavě upuštěno a knihovna byla nepřetržitě otevřena, také např. doporučení knihovní radě, aby se upomínky nevrácených knih doručovaly osobně, neboť poštovní zásilky nemají žádoucí výsledky a ještě jsou zpoplatněny. Doručitel upomínky může knihy převzít a také vybrat dlužné poplatky. Není bez zajímavosti, že návrh pan starosta podpořil a schůze knihovní rady jej s malými úpravami o měsíc později 3. 3. 1921 přijala.

zpracoval **PAVEL ŠOT,**

Městská knihovna Klatovy

• Zdroje: archiv Městské knihovny Klatovy. 140 let knihovny v Klatovech: 1860–2000, zajímavosti z historie a vývoje klatovského knihovnictví. Z archivních materiálů vybrali a zpracovali M. HÁLKOVÁ, V. ŠMAT a kolektiv pracovníků knihovny. Klatovy: Městská knihovna, 2000. 33 s.

Z kroniky obce Mirošov na Rokycansku

V Mirošově byla knihovna zřízena již roku 1874 při Občanské besedě. Spolek vedli učitelé i zdejší duchovní, kteří pečovali o výběr „slušné četby“. Beseda odebírala rovněž literární časopisy a půjčovala knihy i nečlenům. Již v dubnu 1907 vyslala dva delegáty do přípravného výboru pro zřízení veřejné knihovny. Hned na počátku roku 1919 podařilo se ustavit Masarykovu obecní knihovnu. Akce byla vyvolána dávno již před válkou (na popud Občanské besedy). Nyní hned přivolily spolky, které měly hodnotné knihovny, že propůjčí je pro obecní knihovnu celé veřejnosti. Na ustavující schůzi 23. 2. 1919 Ing. Fiala zhodnotil snahu po vzdělání a konstatoval, že obecní knihovna má propůjčeno k slibovanému počátku 253 knih od Všeodborového spolku dělnického, 437 knih od „Besedy“ a 107 knih od TJ Sokol, které do opotřebování budou vedeny ve spolkových inventářích. Kromě toho přispěly peníze: městská rada 100 Kč, Sokol 150 Kč, Kampelička 100 Kč, Hasiči 50 Kč, agrární organizace 50 Kč, celkem 450 Kč. Masarykova obecní knihovna byla slavnostně otevřena 18. 5. 1919 přednáškou dr. Horáka *Význam knihy v české literatuře a četba*.

V roce 1927 měla knihovna již 1745 knih, z toho 1245 zábavných a 500 poučných; 185 zapsaných čtenářů přečetlo 8320 knih. O dva roky později má knihovna již 1825 knih a eviduje 12 660 výpůjček. Knihovnu vedli postupně Ing. Fiala a Jaroslav Hegenbart obětavě a vzorně do roku 1922,

Jindřich Valenta až do roku 1931, kdy jako strojvůdce přesídlil do Rokycan, a od roku 1931 odborný učitel Gabriel Veselý. Knihovna byla umístěna na obecním úřadě.

Knihovní fond a čtenáři v letech 1919–1927

Rok	fond knihovny	čtenáři
1919	713	150
1927	1 745	185

informace z Mirošova zprostředkovala

EVA ROTHOVÁ, Městská knihovna Mirošov

• Zdroj: Kronika obce Mirošov 1905–1951, s. 54 (www.portafontium.eu).

Železná Ruda

Slavnému c. k. okresnímu hejtmanství v Klatovech bylo 21. 9. 1896 doručeno oznámení Spolku akademiků pro Pošumaví v Klatovech o úmyslu založit lidovou knihovnu v Eisensteině (dnešní Železná Rudě) o 125 svazcích, jejichž seznam byl přiložen. K vedení knihovny se zavázal pan Tatzl, majitel vily a restaurátér. Souhlas okresního hejtmanství spolek obdržel.

Blovice – z kronik ke knihovnímu zákonu

Účelem Literárního spolku jest seznamovati členy své i širší kruhy, máje při tom zřízení hlavně k okresu Blovickému, s vynikajícími plody literatury české a s pokroky vědeckými, odbíráním a rozšiřováním dobrých spisův přispívati k třibení vkusu literárního, podporovati takto produkci literární, a přispívati k tomu, aby vzdělanost a osvěta vnikaly v širší vrstvy – tak je uveden ve stanovách účel spolku, který vznikl v květnu roku 1879 a byl základním kamenem pro vznik městské knihovny.

Zprvu sloužila knihovna jen členům spolku. Měla své sídlo v hostinci Panský dům, kde hostinský spolku nabídl místnost. Scházeli se vždy v úterý a podle domácího a knihovního řádu si knihy půjčovali nejvíce na 14 dní. Prvním knihovníkem se stal František Raušar, ředitel Měšťanské školy a předseda okrašlovacího spolku. Už na konci roku se knihovna stala přístupnou „k volnému užití“ a po roce působení měl fond 662 svazků knih a každým rokem se rozrůstal. Ve funkci knihovníka se členové Literárního spolku střídali. V roce 1905 měla knihovna dohromady 1411 svazků knih a sloužila 179 čtenářům.

Po vydání zákona o obecních knihovnách v roce 1919 byla ustavena knihovní rada a knihovnu spravoval Literární spolek. Postupně se spojily knihovny dr. Štěpána Pučálky, Literárního spolku, obecní knihovna, Knihovna Řemeslnícko-živnostenské besedy, Knihovna legionářská a Knihovna Občanské besedy. V roce 1921 disponovala 1521 svazky knih. Byla umístěna na radnici a stálým knihovníkem byl František Konrád, který postupně zpracoval seznam knih opatřený úvodem o významu knihy.

zpracovala **DRAHOMÍRA SEIDLOVÁ,**

Městská knihovna Blovice

Městská knihovna v Kralovicích

Knihovna je nejstarší kulturní institucí města. Podnět k jejímu založení dal místní odbor Národní jednoty pošumavské dopisem městské radě 29. 10. 1907. Poukazuje se v něm na význam organizované četby pro široké vrstvy občanstva. Na výzvu reagovala zejména Čtenářská beseda v Kralovicích. Po několika neúspěšných pokusech o zřízení lidové knihovny se k ní připojily další spolky a tomuto účelu věnovaly část svých knihoven. Celkem se podařilo shromáždit 760 knih, z toho sama Čtenářská beseda věnovala 200 svazků. Dne 5. 2. 1910 byla knihovna poprvé otevřena veřejnosti jako Husova veřejná knihovna v Kralovicích. Její původní umístění není zcela jasné; v červenci 1919 byla však přemístěna do sálu městské spořitelny. V pěkném a důstojném prostředí však působila jen krátce (do 25. 9. téhož roku). V souvislosti se zamýšleným rozšířením školy zde měla být umístěna učebna. Okresní sbor osvětový se proti tomuto i dalším záměrům na využití sálu k jiným účelům důrazně postavil. Legislativní oporou mu byl roku 1919 přijatý zákon o veřejných knihovnách obecních. Snaha byla nakonec úspěšná – ze sálu byla sice oddělena malá část pro berní referát, ale knihovna mohla v tomto prostoru zůstat a 21. 6. 1921 byla opět otevřena veřejnosti.

V listopadu 1920 byla ustavena knihovní rada. Na návrh městské rady byl knihovníkem zvolen městský strážník Antonín Dongres, který pak tuto funkci vykonával dlouhou řadu let. V roce 1922 evidovala knihovna 834 svazků a 4734 výpůjček, o rok později měla knihovna 244 čtenářů a uskutečnilo se 5478 výpůjček. V roce 1924 to bylo již 289 čtenářů a 5168 výpůjček. Trvalý pro-

blém představovalo financování knihovny. Poplatky dvě koruny za vystavení čtenářské legitimace a deset haléřů za zapůjčení každé knihy byly spíše symbolické. Hlavním zdrojem financí byl ze zákona povinný příspěvek města ve výši 1000 korun ročně. Městský úřad se ale snažil tuto částku zvyšovat z příjmu různých poplatků: za povolení k překročení policejní hodiny v hostincích, z podílu ze zisku z veřejných dražeb, vybraných pořádkových pokut apod. Od roku 1923 tak mohla být vyplácena i odměna knihovníkovi ve výši 500 korun ročně. Nepravidelnými částkami přispívala městská spořitelna, hospodářská záložna, okresní správa politická. Knihovní rada se ovšem i sama snažila o získání dalších prostředků pořádáním různých kulturních akcí nebo sbírkami mezi občanstvem. Rozhodujícím výdajem byl samozřejmě nákup knih.

zpracovala **MILENA VÁCLAVÍKOVÁ,**

Městská knihovna Kralovice

Městská knihovna Kožlany

Knihovna Kožlany byla otevřena v roce 1907. Založení inicioval tehdejší pokrokový tajemník Pavel Vyšata, který se stal zároveň knihovníkem. Velkou zásluhu na založení měla tehdejší správa občanské záložny, která zakoupila pro půjčování 559 knih. Knihovna působila v přízemní místnosti radnice.

informaci poskytla **HANA TUPÁ,**

Městská knihovna Kožlany

Městská knihovna Horažďovice v městských kronikách 1919–1927

Ze zápisů v městských kronikách jsme měli možnost vysledovat stručnou historii městské knihovny. V dubnu 1919 podařilo se Osvětovému sboru získati za roční nájem 1000 Kč místnosti pro knihovnu a čítárnu v přízemí budovy Hospodářské záložny, a tak bylo umožněno přikročiti k přestěhování a znovusorganizování čítárny. Ustanoveno spojití dosavadní městskou knihovnu Řemeslnické besedy, Učiteléské jednoty a Muzejní společnosti, a tak vytvořiti knihovnu jedinou, jež i po vyřazení vadných knih by byla velmi slušná, co do počtu. Obecní knihovna byla zrevi-
dována, doplněna čtyřmi knihovnamí místních spolků a stala se veřejnosti přístupnou. Náklad na vydržen knihovny dle stávajících orgánů vedlaob ec.

Statistika výpůjček sjednocené Husovy knihovny v Horažďovicích vypovídá o naplňování jejího kulturního poslání: *Minulého roku (tj. 1921) bylo celkově půjčeno 6894 knih (v roce 1920 to bylo 4318 knih). Z toho bylo 85 % zábavných, 5 % vědeckých a 10 % časopisů. Vypůjčilo si 236 lidí, z těch 145 mužů, 91 žen. V roce tom (1921) navštívilo čítárnu při knihovně 6055 osob. I v pozdějších letech se konstatuje „silná poptávka po četbě ze statistiky knihovny“, což se týká výpůjček knih i návštěv čítárny. Husova knihovna a čítárna, umístěná dosud v přízemí domu Hospodářské záložny na náměstí, dostala v roce 1925 výpověď a stěhuje se do 1. třídy chlapecké školy obecně; tato třída je následkem poválečného úbytku žactva volná. Z prostorových důvodů ale došlo ke zrušení čítárny, což veřejnost vnímala jako krok zpět. Obsahovala skoro všechny deníky i periodické časopisy, takže byla duchovní oporou těm, kdož nemohli všechno předplácet, a jest proto litovati jejího zániku.*

Navzdory stísněným podmínkám vykazuje knihovna stoupající počet čtenářů i výpůjček, nicméně potýká se i s nepatrným přírůstkem nové četby. V roce 1927 se knihovna znovu stěhuje – ze staré školy do radniční novostavby. Sín v prvním poschodí je vybavena úhlednými regály, které ze starých dosavadních skříní udělal truhlář Voves. Nastěhování do nové radnice proběhlo v klidu a bez zvláštních oslav. Statistika činnosti za rok 1927 uvádí 6628 výpůjček, z toho připadlo na četbu zábavnou 5936 knih, na poučnou 231 a na časopisy 461 vypůjčení. Na jednoho čtenáře připadá 20 knih. Nejvíce se četly romány autorů Baara, Jiráska, Klostermanna, Dumase, nejméně básně. Rovněž se konstatuje, že po stránce finanční knihovna živoří, neměla ani na režijní výlohy a její účty vykazují schodek 1084 korun.

Za rok 1930 se dozvíme, že se čte dosti, jest patrné i z výkazu zdejší městské knihovny, kterýž máme po ruce. Dle něj se v uplynulém roce přečetlo 8116 knih vypůjčených, z nichž je 478 poučných, 1793 zábavných, z nichž 4363 připadá na české autory, a 445 časopisů. Nejvíce výpůjček bylo v lednu, totiž 1214, nejméně v červnu – 379. Průměrně na jednoho čtenáře připadlo 29 knih. Během roku přibýlo 69 nových čtenářů.

zpracoval **ROMAN VANĚK**,
Městská knihovna Horažďovice

Janovice nad Úhlavou

Velmi prospěšná je knihovna obecní, která zřizena byla r. 1921 a čítá dnes – koncem roku 1925 – 466 knih zábavných i poučných. V tomto roce bylo z této knihovny přečteno od 39 čtenářů 438 knih.

Rovněž i četba časopisů politických i odborných je dosti rozšířena, což zřejmě z výpočtu následujících časopisů v obci čtených. Odebírá se v obci časopisů: Šumavan 10 výtisků, Kronika 1, Lidový Deník 34, Klatovské Listy 6, Obchodnické Zájmy 2, Radiojournal 1, Ilustrovaný Svět 2, Hospodářské Listy 2, Český Deník 2, Národní Listy 2, Ráno 2, Lid z Plzeňska 2, Nová Doba 2, 28. říjen 3, Klatovský kraj 6, Obnova 1, Zemědělské listy 2, Selská stráž 1, Hospodářský list 1, Tribuna 1, Národní politika 34, Národní osvobození 3, Venkov 1, Nový život 1, Nový lid, České slovo 1, Úřední svaz 1, Pondělník 1, Československá republika 1.

Lze reálně předpokládat, že knihovna byla zřízena na základě zákona z roku 1919.

zpracovala **OLGA KOVAŘÍKOVÁ**,
Městská knihovna Janovice nad Úhlavou

Historie české knihovny v obci Žihle

Obec Žihle se rozkládá na pomezí Sudet. Začátkem 20. století se zde k německé národnosti hlásilo 91 % obyvatel. Obecná škola byla německá. Po skončení 1. světové války se Češi snažili o vznik vlastní školy. Podařilo se jim to v roce 1923, kdy byla v srpnu slavnostně otevřena česká měšťanská škola (v budově čp. 178). Zasloužili se o ni především členové spolků Národní pošumavská jednota (zal. 1919) a Sokol (zal. 1921) organizováním sbírek a podpůrných akcí. V městečku působily dvě knihovny, německá a česká.

S rozvojem průmyslu stoupal počet Čechů; v roce 1931 to již bylo 28 % obyvatel. Spolkový a veřejný život byl bohatý. Českým spolkům poskytoval zázemí Národní dům (čp. 194), otevřený po dvouleté výstavbě ve dnech 30. 5.–1. 6. 1925. Místo bylo zvoleno naproti nádraží. V patře budovy se nacházela Osvětová knihovna, jež vznikla sloučením knihoven Národní pošumavské jednoty, Sokola, Volné myšlenky a české knihovny obecní. Vedl ji odborný učitel Vítězslav R. Plecháč. Krátce před obsazením Sudet v roce 1938 ji

naložili na auto a převezli do šest kilometrů vzdáleného Potvorova.

zpracovala **JANA SVOBODOVÁ**,
Obecní knihovna Žihle

• Zdroje: VLČKOVÁ, Jitka a Pavel VLČEK. Žihle: stručná historie a významné památky. 1. vyd. Žihle: Obec Žihle, 2016. 147 s.: ilustrace (převážně barevné), mapy.

• Zdroje: CHMELÍKOVÁ, Soňa. České spolky v Žihli po roce 1918. Archivní zpravodaj: čtvrtletník Státního okresního archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích. 1996, č. 4, s. 28–29.

Závěry...

V Plzeňské župě¹ i v samotném městě Plzeň působily knihovny občanských a řemeslnických besed, spolků a dalších institucí, jak se o jejich vzniku a historii píše ve výše uvedených příspěvcích. Vznikaly spontánně z nadšení i místních potřeb zábavy, vzdělávání, národního uvědomění iniciativami „zdola“. Uskutečňování zákona ze dne 22. 7. 1919 o veřejných knihovnách obecních přineslo do jejich činnosti a uspořádání řadu změn, daných direktivně, kterým však jednotlivé dohledané zápisy v kronikách nevěnují zaslouženou pozornost.

Kromě povinnosti zřizovat veřejné knihovny ve všech politických obcích zákon stanovil také povinnost zakládat samostatné menšinové knihovny nebo zvláštní menšinová oddělení všude tam, kde žilo jinonárodní obyvatelstvo, v našem kraji obyvatelstvo německé. Podle zákona měla mít knihovna půjčovnu, čítárnu a příruční knihovnu. Na udržení a rozšiřování fondu měly knihovny dostávat od obce příspěvek odvozený od počtu obyvatel. Zákon umožňoval převzetí spolkových i jiných knihoven. V řadě obcí tak nemusela být zřízena nová knihovna, ale z původních knihoven se do veřejných dostalo také značné množství pokleslé a zastaralé literatury, což se ne vždy dařilo rychle řešit.

Pozn. red.: Podrobně jsou jednotlivé zásady zákona a jeho uplatňování již popsány v příspěvcích KLUSOŇ, Jiří. Malý pohled do historie právní úpravy knihoven. Čtenář, 2019, 71, č. 6, s. 219–221 (1. část); č. 7/8, s. 250–252 (2. část).

... a trocha čísel

Podle provedeného statistického šetření bylo v roce 1927 v Plzeňské župě celkem 852 obcí, z toho 768 s knihovnami; 565 obcí bylo se základní školou nebo alespoň s 300 obyvateli, v 551 z nich byla ustavena knihovna. Zbývajících 287 obcí bylo bez školy nebo mělo méně než 300 obyvatel. Z nich 217 splňovalo nařízení o zřízení obecní knihovny. Celkem bylo vykazáno 257 342 svazků knih a 37 679 zapsaných čtenářů, což představuje přibližně sedm knih na jednoho čtenáře. V knihovnách se uskutečnilo 800 868 výpůjček, přibližně 21 na jednoho zapsaného čtenáře. Statistické šetření se týkalo rovněž německých veřejných knihoven (a dalších národnostních menšin). V Plzeňské župě byly v roce 1927 celkem 423 obcí s německou knihovnou, zpravidla se jednalo o obce velikosti nad 300 obyvatel se školou. V těchto knihovnách bylo evidováno 64 403 svazků vlastního fondu a registrováno 14 294 čtenářů. Tito čtenáři si za rok půjčili celkem 172 127 knih, tj. 12 výpůjček na jednoho zapsaného čtenáře. Z provedeného průzkumu vyplynula vyšší čtenářská aktivita u českých čtenářů, čtenáři německí si vypůjčili zase více odborné literatury. Jen málo knihoven půjčuje v té době zdarma. Ve většině knihoven se vybírá půjčovné ve výši 10–20 haléřů za svazek nebo maximálně ročně pět korun. Z hlediska obsahu půjčovaných knih se 35 městských knihoven z Plzeňska zapojilo do statistického sledování zájmu o vybrané autory. Podle výsledků průzkumu se zde největší oblibě těšila díla A. Jiráska, J. Š. Baara, I. Herrmanna či K. Klostermanna. V knihovnické profesi se nejvíce uplatňovali učitelé (až z 54 %). Třádeva-desát procent knihovníků na venkově pracovalo bez odměny, ve městech to bylo 20 procent.

• Zdroj: Veřejná péče o výchovu lidu v Československé republice v roce 1927: výsledky statistického šetření o činnosti osvětové a veřejných knihovnách obecních. Praha: Ministerstvo školství a národní osvěty, 1928.

Sestavila **HANA HENDRYCHOVÁ**
hendrychova.hana@svkpk.cz

¹ Podle zákona o zřízení župních a okresních úřadů v republice Československé, přijatým 29. února 1920. Plzeňská župa zahrnovala území v západních a jihozápadních Čechách, od Rokycanska přes Plzeňsko až k Mariánským Lázním a na jihu do Pošumaví až ke státní hranici s Německem. Z etnického hlediska šlo o župu s českou převahou, v západní části a jižním příhraničním pásu ovšem s kompaktní oblastí německého osídlení.

Pustý kraj knihovny Plzeňského kraje

8. část

Foto: J. W. Procházka a K. Smolková

Zdejší knihovny jsou pro nás trochu záhada. Máme pocit, že jsme v Plzeňském kraji navštívili víc škol než knihoven. Hledíme do mapy a studujeme, která města, spíš tedy městečka, se v tomto rozlehlém regionu pyšní knihovnou, a párkrát jásáme předčasně, protože nás zmátl název. Chodov není jen částí Prahy a městečkem s námi navštívenou knihovnou nedaleko Sokolova, ale také obcí kousek od Domažlic, kde jsme pro změnu nebyli. Jako jsme nebyli v Broumově nedaleko Tachova (tam sice mají knihovnu, už ale ne klášter).

Směrem od Prahy je branou do Plzeňského kraje Rokycansko. Do knihovny na rokycanském náměstí jsme už několikrát dorazili, společně i každý sám, na pozvání čínorodé Jany Frühaufové. Ve všech oborech je to stejné. Aktivní pracovníci hledající nové výzvy a zapálené pro svou práci potkáváte opakovaně – na školeních a konferencích, dozvídáte se o akcích, které pořádají, a jste na ně zváni, nakonec jste svědkem vyhlásování cen, které tito tahouni zaslouženě přebírají.

Písmáci z Rokycan

Při vyhlásování letošního ročníku celostátní soutěže *Kamarádka knihovna* o nejlepší dětské oddělení knihovny obsadila **Městská knihovna Rokycany** druhé místo. Nutno říci, že si dobře

vedla i v minulých ročnících, protože už několikrát obsadila třetí příčku. My jsme však čerstvě zmiňované zrekonstruované dětské oddělení ještě neviděli. Zato jsme byli každý jiný rok porotci literární soutěže *Rokycanský písmák*. Za téměř dvacetileté trvání se v roli porotců vystřídalo mnoho osobností literárního světa, takže jsme oba vděčně přijali pozvání vymyslet témata, vyhodnotit práce a nakonec se s nadějnými adepty spisovatelského řemesla sejít.

Není totiž složité nějakou soutěž vyhlásit, důležité je ji dobře podchytit a zájemce nezklamat. Sborník *Píšu, píšeš, píšeme*, kde každoročně vycházejí vítězné práce, doprovázené kresbami žáků základní umělecké školy, musí stát organizátory velké úsilí, ale jsou určitě obrovskou motivací pro účastníky dalších ročníků.

Z rokycanské knihovny nám utkvělo také odpolední setkání se seniory, při kterém jsme vyprávěli v nabitěm sále o společném psaní. Když se nás pak v jiných knihovnách ptají, jak čtenáře na akce přilákat, odpovídáme, že základem je pravidelnost. Pokud se čtenáři naučí, že v daný den, na stále stejném místě a v opakujícím se čase pro ně připravuje knihovna program, přijdou zas. My spisovatelé si neděláme iluze, že běžný čtenář je lačný zrovna nás osobně vidět. Pokud však akci vnímá jako milé setkání se známými, třeba ozvláštněné kávou či drobným občerstvením, přijde rád. A my se snažíme publikum svým vyprávěním pobavit a nezklamat, aby se těšilo na další spisovatelskou návštěvu.

Ohnisko Plzeň

Když jsme poprvé vcházeli do **Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje**, zapůsobil na nás bývalý klášterní komplex svou monumentalitou. Připadalo nám, že vcházíme do malého Klementina. Areál dobře vynikne, neboť ho tolik nedusí okolní zástavba.

Seminář, který pořádalo oddělení vzdělávání a organizace knihoven, sliboval, že představíme knihovníkům z kraje postupy, které využíváme při koncipování čtenářských workshopů. Těší nás, když knihovny pečují o čtenářství a čtenářskou gramotnost staví na nejvyšší příčky. Někdy ale cítíme – třeba při rozmluvách s učiteli – unavenou rezignaci, že knihy už jejich svěřence nezajímají. My však přijíždíme z našich workshopů s žáky nabití energií a s vědomím, že čtení není ztraceno. Někdy je naláká možnost si vyzkoušet vlastní tvorbu, jindy jsou ochotni ke knihám dojít přes komiks. Další zaujme, když se porovnává vyprávění příběhů v knihách a filmech. No a ti nejvzdornější kapituluji a zaujatě poslouchají, když vysvětlujeme, jak se píše počítačová hra. Vždy se najde nějaká cesta a je skvělé, že právě knihovníci jsou otevření jejich zkoušení.

Ostatně na Plzeň si Klára vždy vzpomene, když dětem za pomoci knihy *Tajný čtenářský spolek* představuje, jak všelijak mohou vypadat pojižděné knihovny. Knihovna města Plzně totiž provozuje bibliobus.

V bačkorkách do patra

Blovická knihovna sídlí v krásných prostorách Lidového domu. Vzdušný a čistý prostor připo-

Na cestu po schodech do dětského oddělení Městské knihovny Blovic se malí čtenáři často vydávají v bačkorkách

míná elegantní obývací pokoj nějaké moderní vily. V interiéru je kombinováno světlé dřevo s tmavě červenými policemi a světle zelenými prvky ve studijní části. Většina z nás si takový velkorysý dům s vlastní knihovnou nikdy neporídí, ale vybavení čtenářskou průkazkou do něj máme v tomto případě téměř neomezený přístup. Nikdo ze čtenářů tedy neprotestuje, když je vyzván, aby se před výstupem do patra pod dřevěným schodištěm zul. Nahoře sídlí dětské oddělení a děti jsou už zvyklé si na besedu rovnou přinést bačkory.

Je ještě jedna maličkost, kterou má Klára na **Městské knihovně Blovic** ráda, a tou je voňavá pekárna naproti. Prodají vám v ní chleba, uvaří k zákusku dobrou kávu a v případě většího hladu ohřejí i polévku. Kdyby bydlela v Blovicích, z téhle trasy mezi knihovnou a pekárnou ji nikdo nedostane.

Procházky po sezoně

V letní sezoně nastavují městečka turistům tvář zdobenou profesionálním úsměvem. Služby fungují, památky jsou přístupné, informace dostupné. Do knihoven však většinou zavítáme v době, kdy se dny zkracují a obce se uzavírají do svých většinou nedostupných koloběhů. Zvlášť pokud člověk cestuje sám, vnímá vše se zvýšenou citlivostí a zároveň si připadá jako vetřelec. O co příjemnější je potkat se s něčím či někým známým!

Třeba při podzimní návštěvě Horšovského Týna Klára narážela na vývěskách i v infocentru na plakáty upozorňující na právě probíhající výstavu Viktora Svobody k naší detektivní sérii *Tajná dvojka*. Dopolední workshopy v **Městské knihovně Horšovský Týn** měly tematicky spřízněný charakter detektivního pátrání. Když pak

odpoledne procházela po zdánlivě opuštěném zámeckém parku či malebném náměstí, vynořovali se nečekaně holčičky a kluci, kteří se k ní vehementně hlásili.

Bílá perla uprostřed hvozdu

Městská knihovna Nýrsko sídlí v objektu, který vypadá víc jako radnice (a snad i tuto funkci budova dříve měla). Raně barokní, vesnický robustní stavba se štítem zdobeným štukovými oblouky bývala dlouho vrchnostenským hostincem, ale též továrnou na prádlo, než ji přidělili knihovně a Muzeu Královského hvozdu. Zatímco knihovnice se snaží vymést pavučiny a vyvětrat minulost, občanské sdružení provozující muzeum stíny přitahuje. Protože Klára tou dobou psala příběh nazvaný *Začarovaný hvozď*, nemohla se zbavit dojmu, že na tom místě je něco zvláštního. Pak se dozvěděla, že jedním z fenoménů Nýrska a okolí je bohatá úroda spisovatelů, kteří se v tomto kraji narodili anebo se sem záměrně přistěhovali.

Hrad (13. století), zámek (16. stol.) a knihovna (21. stol.)

V **Městské knihovně v Horažďovicích** i v jejích přednáškových sálech se člověk cítí, jako by putoval strojem času. Jak už je naznačeno v mezititulku, mohli bychom klidně hrdě prohlásit, že jsme měli přednášky v sedm set let starém sídle Bavorů ze Strakonice. A měli bychom vlastně pravdu. Nádvoří dnešního zámku je obklopené gotickými budovami a renesančním arkádovým ochozem. Kam víc by se hodily přednášky o komiksech a sci-fi žánrech?

První příjezd do Horažďovic si oba pamatuji dodnes. Klára tvrdí, že to byl horor, Jiří zas, že to byl řidičský adrenalin. (Poznámka č. 1:

Městská knihovna Nýrsko sídlí v raně barokním objektu

nespletl jsem se ani jeden.) Už od Příbrami jsme jeli v mlze, jíž se říká buď „mléko“, nebo „mlha na tři čáry“, tedy že před sebou na silnici vidíte sotva tři přerušované dělicí čáry. Jenže chytrá navigace nás vedla nejkratší cestou, tedy posledních 50 kilometrů místními silničkami i bez dělicích čar. Naštěstí jsme dojeli včas. Uff. V přednáškovém sále pod klenutými stropy nás už čekali natěšení školáčky a odpoledne přišli na seminář i jejich paní učitelky. (Poznámka č. 2: *Do útulné, modernizované knihovny se musí z přednáškového sálu přes nádvoří. Jenže na to my obvykle zapomene, a tak v ranním oparu projíždíme zákazy vjezdu a na uskakující chodce voláme: „My jedeme na besedu se čtenáři!“ Ale teď už s jistotou víme, že když utichnou nadšené hlásky odcházejících tříd, můžeme si na nádvoří mezi historickými budovami vybrat, jestli zajdeme do místního muzea, do restaurace, anebo... Správně, my literární poutníci jsme vyrazili do knihovny. Na kávu a chlebičky.*)

JIŘÍ W. PROCHÁZKA

jirka.walker28@gmail.com

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

klara.smolikova@tiscali.cz

Foto: archiv autorů

Do čísla přispěli

Ing. Aleš Brožek [abr] – emeritní ředitel Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem ■ **PhDr. Květa Cempírková** – Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích ■ **PhDr. Jaroslav Císař** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ **Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Hana Hendrychová** – Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje ■ **Mgr. Zdeněk Hruška** – Moravská zemská knihovna ■ **Mgr. Kateřina Janošková** – Masarykova veřejná knihovna Vsetín ■ **PhDr. Jiřina Kádnerová** – emeritní ředitelka Středočeské vědecké knihovny v Kladně ■ **Mgr. Jan Kamenický** – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy ■ **Jitka Kapounová** – Obecní knihovna Horní Ves ■ **Mgr. et Mgr. Marta Ljubková** – dramaturgyně, publicistka, literární a divadelní kritička ■ **Jiří Walker Procházka** – spisovatel, scenárista ■ **PhDr. Renáta Salátová** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Klára Smolíková** – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ **PhDr. Dagmar Svatková** – emeritní ředitelka Knihovny města Plzně ■ **Milan Valden** – publicista ■ **Daniela Wimmerová** – SKIP ČR

Psalo se jinde

Podklady jsou čerpány z databáze Anopress.

„Mezi stranami“. Mladá fronta Dnes [online]. 2019, 19(163)[cit. 2019-07-31]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp>.

Projekt *Mezi stranami* fungoval necelý rok formou setkávání se spisovateli, výtvarníky, knihovníky a byl určen zejména mladým lidem. Cílem bylo zintenzívnit polsko-českou spolupráci. Zapojily se Czechowická knihovna a Kulturní centrum Frýdlant nad Ostravicí. Někteří setkání vedli čeští a polští knihovníci. Výsledky byly prezentovány na tematických výstavách v obou institucích.

Čtení není nuda, ukážou dětem jihomoravské knihovny. Právo [online]. 2019, 12(168) [cit. 2019-07-31]. ISSN 1211-2119. Dostupné z: <http://pravo.novinky.cz/>.

Zpráva popisuje projekt *Jižní Morava čte* (<http://www.jiznimoravacte.cz/>), jehož cílem je zvýšit zájem o literaturu zvláště u dětských čtenářů. Děje se tak prostřednictvím besed, soutěží či speciálních aktivit. Do projektu se zapojilo přibližně padesát knihoven z Jihomoravského kraje.

Nové knihovny jsou místem setkávání i motivace. Chebský deník [online]. 2019, 3(162) [cit. 2019-07-31]. ISSN 1210-5155. Dostupné z: <http://chebsky.denik.cz/>.

V úvodu je popsáno zapojení knihoven z Karlovarského kraje do projektu *Inkubátor sociálních inovací v knihovnách* (<http://komunitni.knihovna.cz/inkubator/>), který inicioval Kabinet informačních studií a knihovnictví Masarykovy univerzity. Text pokračuje formou rozhovoru s Tomášem Štefkem, návrhářem sociálních inovací v knihovnách, o očekávaném přínosu projektu, jeho cílech, společných problémech knihoven a nových poznatcích, které z něho vyplynou.

Přípravy Festivalu ostravských knihoven jsou v plném proudu. Moravskoslezský deník [online]. 2019, 10(146) [cit. 2019-07-31]. ISSN 1213-5577. Dostupné z: <http://www.moravskoslezsky.denik.cz/>.

Příspěvek informuje o přípravě třetího ročníku festivalu (<https://www.festivalostravskychknihov>

[ven.cz/](https://www.festivalostravskychknihov)), který se uskuteční 1. 10. 2019. Jeho cílem je představit veřejnosti rozmanitost ostravských knihoven a rozsah jejich činnosti. Do projektu jsou zapojeny tyto instituce: Moravskoslezská vědecká knihovna, knihovna Galerie výtvarného umění v Ostravě, knihovna a studovna Ekonomické fakulty Vysoké školy báňské – Technické univerzity v Ostravě, knihovna Ostravského muzea, Národní památkového ústavu (územního odborného pracoviště v Ostravě) a Archivu města Ostravy.

POLÁČEK, Jiří. Jiří Mahen v množném čísle. Literární noviny [online]. 2019, 16(7) [cit. 2019-07-31]. ISSN 1210-0021. Dostupné z: <http://www.literarky.cz>.

Stručný popis života Jiřího Mahena. Péče o Mahenův odkaz Společností Jiřího Mahena. Navazuje informace o konferenci *Jiří Mahen v množném čísle* (<https://www.kjm.cz/udalost/jiri-mahen-v-mnoznm-cisle>), která proběhla 21.–22. 5. 2019.

V předměřické základní škole se žáci radují z nové knihovny. Hradecký týden [online]. 2019, 10(23) [cit. 2019-07-31].

Popis rekonstrukce a modernizace interiéru hospodářského objektu základní školy v Předměřicích nad Labem. Rekonstrukce se týkala i podkroví, kde se nachází obecní knihovna, jejíž součástí je také knihovna školní. Ke slavnostnímu otevření došlo 28. 5. 2019 (https://knihovnapredmericenadlabem.webk.cz/gallery/foto/otevirali_jsmo_novou_knihovnu/).

NEJEZCHLEBOVÁ, Aneta a Jan SPĚŠNÝ. E-knihovna táhne. Computer [online]. 2019, 30(7) [cit. 2019-07-31]. ISSN 1210-8790. Dostupné z: <http://computer.magaziny.cz/>.

Rozhovor s Anetou Nejezchlebovou, vedoucí oddělení digitalizace Městské knihovny v Praze na téma e-knihovny: o zájmu čtenářů o e-knihy, volně dostupných e-knihách (například na https://search.mlp.cz/cz/davka/pop.e-knihy_volne_ke_stazeni/#/c_s_ol=espQCId-eq:pop.e-knihy_volne_ke_stazeni), důvodech digitalizace knih, o spolupráci s dalšími institucemi na digitalizaci, dalších online službách apod.

V Západní Indii byli Afričané po tři stiletí prodáváni Evropanům jako otroci a jejich minulost byla uchovávána pouze prostřednictvím ústních projevů. Místní knihovny jejich dějiny zcela opomíjely, přestože historie knihoven v Západní Indii sahá již ke španělským objevitelům. Historické knihovny měly soukromý charakter. Sbírký knih byly primárně určeny vládnoucími elitám, ale sloužily také emancipovaným Afričanům. UNESCO v rámci svého projektu osvětluje temné stránky africké minulosti, také mnoho kulturních projektů realizovaných ve spolupráci s národními i mezinárodními organizacemi slouží k rozpletení vazeb kulturního dědictví a tradic. Afričané si navzdory své násilné deportaci v letech 1650–1850 udrželi a předali většinu své orální historie, která může být dnes i písemně uchovávána v knihovnách. Přes traumatické zážitky byli schopni si uložit do paměti své vzpomínky a předávat si je v Novém světě. Tyto vzpomínky mají dodnes velký význam pro knihovny v Západní Indii. Velkým mýtem bylo, že černoští otroci z Karibiku nic nevytvořili a nic není uchováno – projekt UNESCO potvrzuje, že si ve své historii vybudovali myšlenkové systémy a kosmologie a z nich vznikl „karibský způsob poznání“. Zotročení Afričané by měli být počítáni mezi primární přispěvatele do fondů afrických knihoven. Výsledky projektu jsou přístupné prostřednictvím portálů sociální historie a národních repozitářů jako je např. Jamajská paměťová banka.

(IFLA Journal – Volume 45, Number 1, March 2019, s. 16–25)

Na Slovensku vznikla zajímavá studie, která analyzuje videohry ne jako soupeře četby, ale jako prostředek čtenářské motivace, stimulační podpory. Koncem 20. století nastaly ve čtenářské kultuře radikální změny podmíněné rostoucím vlivem neknižních médií. Vedle tradičních médií mají významné místo v životě člověka i média nová. Videohra (tj. elektronická hra, která vyžaduje lidskou interakci s grafickým uživatelským rozhraním prostřednictvím vstupního zařízení na generování vizuální odezvy na zobrazovacím zařízení) je založena na příběhu. Můžeme ji definovat jako novou formu interaktivní fikce nebo jako interaktivní narativ. Většina videoher, které obsahují narativní prvky, vznikla na motivy

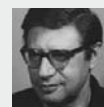
literatury, videohry tvořily předlohu pro knihy nebo obsahují mnoho narativních textů, které si hráč musí přečíst. Téměř každý člen současné informační společnosti přišel někdy do styku s videohrami – stále populárnější a rozšířenější formou zábavy. V tom spočívá potenciál videoher zaměřený na procvičování a formování mnoha typů čtení a strategií myšlení. Slovenské výzkumy se zaměřují na informační činnost hráčů videoher a na propagaci služeb přímo v knihovnách. Možnosti účinného vlivu na čtenářskou motivaci potvrzuje také pilotní výzkum realizovaný v roce 2018 na vzorku 1010 respondentů. Na základě výsledků výzkumu lze doporučit videohry jako součást strategií zaměřených na podporu čtení.

(Kněžnica – ročník 20, číslo 1, 2019, s. 7–20)

Městská knihovna v německé Bochumi pracovala v rámci projektu Bertelsmann Stiftung na vývoji svého metropolitního knihovního systému – jeho součástí se stalo i doručování zásilek partnerským organizacím. Byly zkoumány nové způsoby, jak přilákat pozornost stávajících uživatelů knihovny a získat nové. Součástí projektu byl rozvoj bezplatné doručovací služby pro všechny vzdělávací a sociální organizace v Bochumi. Jedním z cílů bylo využití doručovací služby institucím oslovujícím děti, které by se jinak do knihovny nedostaly. Koncepce doručovací služby byla prezentována v dílně knihovny všem dotčeným pracovníkům městské správy. Získala pozitivní zpětnou vazbu a realizace začala téměř okamžitě. Byla spuštěna služba bezplatného doručování, která se postupně vyvinula ve velmi úspěšný model a stala se nepostradatelnou službou městské knihovny. Knihovna spolupracuje se všemi školkami a základními školami. Zaslílá jim tematické „mediální boxy“, které slouží jako podpůrný vzdělávací materiál. Školy již samostatně oslovují knihovnu a nechají si vytvářet mediální boxy na potřebná témata k výuce. Knihovna spolupracuje i s pečovatelskými domy, kde senioři již nemohou samostatně navštěvovat knihovnu. Od roku 2015 je velká poptávka po médiích pro imigranty. Pro tyto uživatele jsou služby knihovny zdarma a ztracená média nahrazuje knihovna.

(BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 71, Nr. 1, 2019, s. 8–9)

Před 140 lety, **2. 10. 1879**, se narodil americký modernistický básník **Wallace Stevens** († 1955), nositel Pulitzerovy ceny, dvou Národních knižních cen a Bollingenovy ceny; česky vyšly výběry *Muž s modrou kytarou* a *Učenec jediné svíce* a soubor *Adagia*.

Před 100 lety, **5. 10. 1919**, se narodil slovenský spisovatel a překladatel **Vojtěch Zamarovský** († 2006), jeden ze zakladatelů žánru literatury faktu v Československu, autor knih *Za sedmi divy světa*, *Objevení Tróje*, *Bohové a hrdinové antických bájí*, *Bohové a králové starého Egypta*, *Dějiny psané Římem* a mnoha dalších.

Před 70 lety, **5. 10. 1949**, se narodil anglický romanopisec a životopisec **Peter Ackroyd**, od něhož česky vyšly romány *Golem z londýnských doků*, *Fiktivní deník Oscara Wilde a Hawksmoor*, životopisná kniha *Blake* o Williamu Blakeovi a knihy *Albion – kořeny anglické imaginace*, *Londýn – biografie*, *Benátky* a další.

Před 170 lety, **7. 10. 1849**, zemřel **Edgar Allan Poe** (* 1809), americký romantický básník, prozaik a esejista, autor slavné básně *Havran* a jejího esejistického výkladu *Filosofie básnické skladby*, románu *Dobrodružství Arthura Gordona Pyma* a mnoha slavných povídek, díky nimž je dodnes čten a považován za zakladatele detektivního a hororového žánru (*Jáma a kyvadlo*, *Vraždy v ulici Morgue*, *Zánik domu Usherů*, *Černý kocour*, *Maska červené smrti* a další).

Před 100 lety, **13. 10. 1919**, zemřel dánský básník a romanopisec **Karl Gjellerup** (* 1857), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1917), dnes prakticky zapomenutý; česky vyšly romány a prózy *Pastýřka a kulhavý*, *Poutník Kámanita*, *Poutníci světem* a *G-dur*.

Před 90 lety, **15. 10. 1929**, se narodil srbský spisovatel a literární historik **Milorad Pavić** († 2009), jehož nejznámějším dílem je originální román ve formě slovníku *Chazarský slovník*; česky vyšla také povídková antologie *Papírové divadlo* a román *Vnitřní strana větru*.

Před 100 lety, **16. 10. 1919**, se narodila americká spisovatelka **Kathleen Winsorová** († 2003), autorka slavného romantického historického románu *Věčná Ambra*; česky dále vyšly romány *Poutníci* a *Robert a Arabella*.

Před 160 lety, **18. 10. 1859**, se narodil francouzský filozof **Henri Bergson** († 1941), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1927); česky vyšly např. jeho eseje a studie *Komika charakteru*, *Duše a tělo*, *Čas a svoboda*, *Smích*, *Duchovní energie*, *Myšlení a pohyb* či *Hmota a paměť*.

Před 120 lety, **19. 10. 1899**, se narodil guatemalský prozaik a básník **Miguel Ángel Asturias** († 1974), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1967), autor proslulých románů *Pan prezident* a *Kukuřiční lidé*; česky dále vyšly povídky *Víkend v Guatemale* a výběr z básní *Hádání z vlastní ruky*. Před 165 lety, **20. 10. 1854**, se narodil francouzský básník **Arthur Rimbaud** († 1891), jeden z nejvýznamnějších tzv. prokletých básníků; psát přestal už v 19 letech, po rozchodu se svým přítelem a milencem Paulem Verlainem, který ho po hádce postřelil; vstoupil do koloniálního vojska a po dezerci cestoval po Africe a jinde; z jeho díla: *Opilý koráb*, *Sezóna v pekle*, *Iluminace* a další.

Před 50 lety, **21. 10. 1969**, zemřel americký spisovatel **Jack Kerouac** (* 1922), jeden z nejznámějších představitelů beat generation, autor slavného románu *Na cestě* a dalších knih: *Mag*, *Podzemníci*, *Dharmoví tuláci*, *Osamělý poutník*, *Big Sur*, *Satori v Paříži*, *Doktor Sax*, *Knihy snů* či *Vize Codyho*.

Před 100 lety, **22. 10. 1919**, se narodila britská spisovatelka **Doris Lessingová** († 2013), nositelka Nobelovy ceny za literaturu (2007), autorka románů *Tráva zpívá*, *Zlatý zápisník* či *Puklina* a mnoha novel a povídek (*Mravenišťe*, *Africké povídky*, *Muž a dvě ženy* a další).

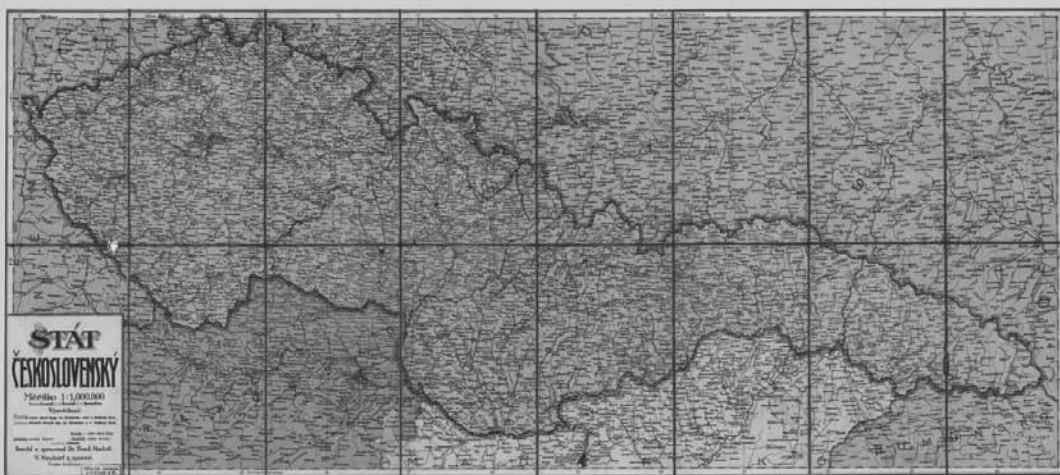

Před 70 lety, **27. 10. 1949**, zemřel **František Halas** (* 3. 10. 1901), jeden z největších českých básníků 20. století, autor sbírek *Sepie*, *Kohout plaší smrt*, *Torzo naděje*, *Naše paní Božena Němcová*, *Ladění*, *A co?* a dalších.

Před 90 lety, **30. 10. 1929**, se narodil **Radoslav Nenadál** († 2018), český autor ironických a satirických próz (*Rakvářova dcera* a jiné prózy, *Dušíny*, *Škorpion*, *Gaudeamus*, *Tudy chodil K.*) a vynikající překladatel z angličtiny (přeložil např. *Hrozný hněvu* Johna Steinbecka, *Sophiiinu volbu* Williama Styrona či *Svět podle Garpa* Johna Irvinga).

100 let prvního zákona o veřejných knihovnách

22. 7.–12. 10. 2019

PO–SO / 9.00–19.00 hodin

autor scénáře: Renáta Salátová
příprava textů: Renáta Salátová, Anna Machová
grafická úprava: Zuzana Kopečná
realizace výstavy: Oddělení výstav NK ČR

Podporu děkujeme institucím a jednotlivcům, kteří poskytli materiály pro účely výstavy:

Archiv města Olomouce
Archiv Městské knihovny v Praze (archiv MPP)
Archiv Moravské zemské knihovny v Brně (archiv MZK)
Archiv Slezské zemské knihovny v Opavě (archiv SZK)
Archiv Slezské zemské knihovny v Brně (archiv SZK)
Knihovna literatury literatury knihovnického institutu Národní knihovny ČR
Knihovna Národního muzea
Knihovnické centrum, Občanské akademie, Slezské odborné knihovnické a výzkumné ústředí, příspěvková organizace
Archiv knihovny J. A. Komenského v Brně (archiv JAK v Brně)
Městské muzeum a galerie v Hradci
Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Znojmo (SOA) v Brně, SOA Znojmo
Městský archiv
Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPRO)
Parlamentní knihovna a Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR
Jan Otáhal
Redakce časopisu Československý knihovník a bibliograf
Státní okresní archiv Jihlava (SOA Jihlava)
Státní okresní archiv Nový Jičín (SOA Nový Jičín)
Výzkumný ústav geodetický, kartografický a topografický, s. r. o., Žabovřeska (ÚGKT, s. r. o., Žabovřeska)

**První knihovní zákon – 100 let:
Plzeňský kraj** s. 324–333

← **Městská čítárna dnešní
Knihovny města Plzně (vchod
z Otakarových sadů, 1929)**

Foto: Archiv města Plzně

↑ **Razítko používané knihovnou
v Radnicích na Rokycansku**

Foto: archiv Knihovny A. J. Puchmajera
v Radnicích

↑ **Plakát o pořádání hudebního večera
Čtenářskou besedou v Kralovicích (1924)**

Foto: archiv Městské knihovny Kralovice

**Obecní knihovna v Mirošově, založená roku 1919,
byla umístěna v prostorách obecního úřadu
(foto z roku 1900) →**

Foto: František Batěk, Hana Hrachová, Petr Prášil: Rokycansko
na starých pohlednicích, Hostivice / Baron, 2007, s. 155

↑ **Expozice dětské čítárny Městské
knihovny v Klatovech na mezinárodní
knihovnické výstavě v Praze (1926)**

Foto: archiv Městské knihovny v Klatovech

↑ **Původní budova knihovny ve Spáleném
Poříčí č. p. 50 na přelomu 19. a 20. století**

Foto: archiv města Spáleného Poříčí

První ročník konference

Knihovna — pilíř 4.0

Role veřejných knihoven v průmyslu 4.0

Městské centrum Grand Slaný

16. října 2019

více na www.pilir4.info

Kontaktní informace: Zoja Kučerová,
info@knihovnaslany.cz, tel. 312 522 238

